

БЕЖСТВО У ЕГИПТАТ

Православни манастири Румуније

Манастир Вороњец

Манастир Секу

Манастир Пијатра

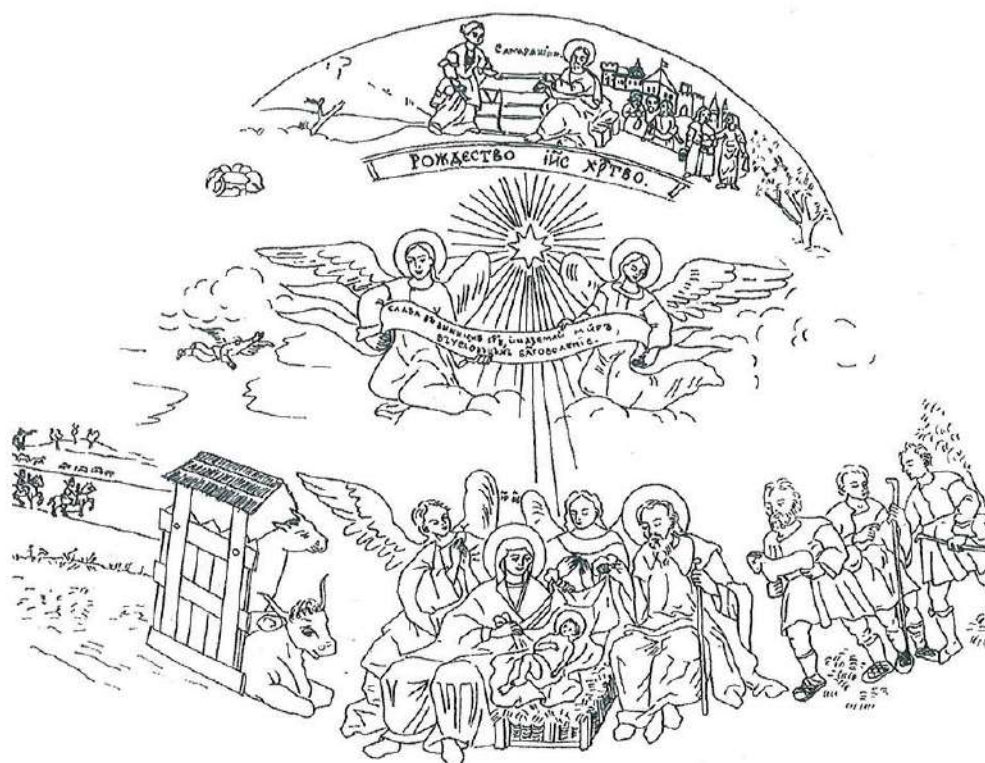
Манастир Њамц

Манастир Дураук

Манастир Сихастрија

САДРЖАЈ

Од Рођења Христовој с нама је Бој, Григорије Флоровски	2
Бојородица - живи посредник	
Божанској њлана у овајлоћењу Сина Божијеј	4
За животи с блајословом Божијим -	
Теолошки симпозион у Лазаревцу	6
Пасијирска љубав - сведочење Христа,	
Милић Марковић, јереј	11
Тилолошка њовезаност библијских њошња и Васкрсења	
мистијичком њошњом Христаве Беседа на јори, Миодраг Лома	14
Проблем човека у њајиристијичкој философији,	
Виктор Бичков	18
Врајшти цркви одузећу имовину, Владан Миливојевић	20
Свети Јован Златоусти - слава Богословије у Крагујевцу	22
Из летописа Шумадијске епархије	25
Рановизантијски остаци у Темнићу и Левчу	29
Пренос моштију у сћарој српској књижевности	34

Дечија сћрана

Новорукѡложени свешћеници

Њокојили се у Госѡду - ѡјуманија Харитина;

др Слободан Милеуснић

Последња страна: Свети Јован Златоустѡи, мозаичка икона манас-
тира Вајѡйеда, XIV век

Каленић

Излази с благословом
Његовог преосвештенства
епископа шумадијског
Господина Јована

Година XXVII
број 6, (162), 2005.

Издавач
Српска православна епархија
шумадијска

Излази
шест пута годишње

Главни и одѡворни уредник
Никола Миловић, јереј

Заменик ѡлавној и одѡворној
уредника
Негослав Јованчевић

Редакција
др Зоран Крстић,
протојереј-ставрофор
Рајко Стефановић,
протонамесник
Милић Марковић, јереј
Марко Митић, јереј
Драган Икић, јереј
Небојша Младеновић, јереј
Гордана Јоѡић
Владан Костадиновић

Уреднијство и администрација
«Каленић»,
Владимира Роловића бб,
34000 Крагујевац
телефон: 034 371-192
e-mail: kalenic@verat.net

Тираж
3000 примерака
Припрема и ѡпшампа

БЕО
ШТАМПА

Београд

Тајна Рођења - Слава Љубави

ОД РОЂЕЊА ХРИСТОВОГ С НАМА ЈЕ БОГ

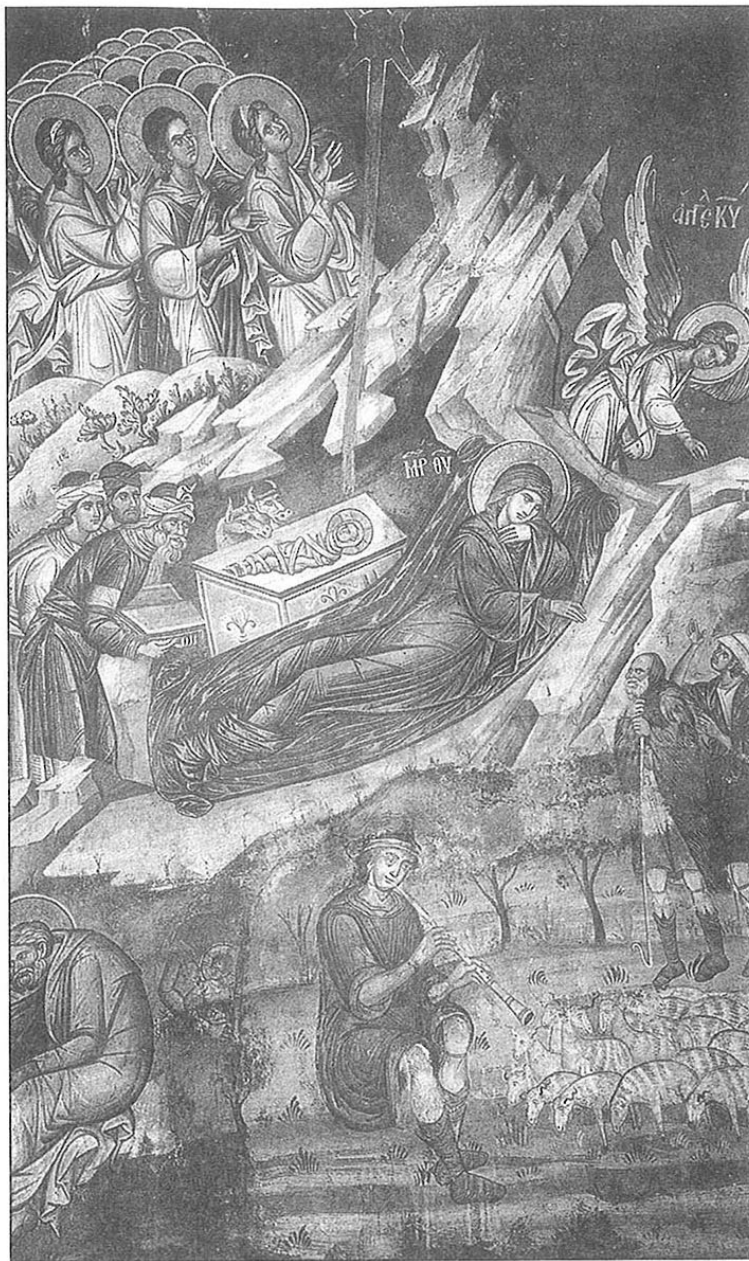
Све је од тада постало ново...

Рачунање година "од Рођења Христовог" за многе је, већ одавно, постала тек уобичајена навика. Али, ретко ко, заиста, осећа, и ретко ко се сећа, од какве то велике "прекретнице" ми, уствари, рачунамо године, од каквог то великог "потреса" морамо да рачунамо историјско време. У томе има неке немоћи наше, неосетљивости и незнања...

У древна времена људи су јасно означавали време - од Оваплоћења Бога Логоса... То значи - живимо већ у обновљеном и искупљеном свету, већ у "Царству благодати" и већ рачунамо године "нове твари". Само време је тиме већ означено, већ освештано, озарено и обасјано оном вечном Светлошћу коју тама није обузела... Јер у времену већ дејствује тајна спасења.

С нама је Бог - од оног тајанственог дана, од оне тајанствене витлејемске ноћи. "С нама" - у новом и превасходном смислу. Бог се јавио у телу (1 Тим 3, 16). И од тада се поклањамо Богу, који је сишао с Небеса... Када се испунило време, Бог је послао у свет Сина Свога, који се родио од жене (Гал 4, 4). Син Бога син Дјеве бива. У томе је залог и почетак нашег спасења, залог и источник вечног живота. Због тога се весели Небо и радује се земља, због те тајне Богочовештва, због те славе Божанскога Оваплоћења... Тада је започела и открила се, уистину, "пријатна година Господња", открила се унутар саме историје, у смирењу и унижењу једноставног живота... Звезда вечног Завета зауставила се и светли изнад витлејемске пећине... Унижење пећине сведочи о томе да се тада открило Царство које није од овога света (Јн 18, 36). То се догодило и збило "тада", у дане цара Ирода, у Витлејему јудејскоме...

Али, то "тада" јесте непроменљиво и истинито "сада". Јер је то био управо почетак - почетак но-

вине... Тада је започела евангелска историја, тада се открио Нови Завет... Пророштва су се остварила, ишчекивање се разрешило, обећање се испунило... И настани се међу нама (Јн 1, 14). И тај Божански силазак није био тек снисхођење Божије, већ и јављање Славе Божије. Тада је човечанска природа била исцељења и излечена кроз неизрециво Божанско усвајање, и изнова уведена у општење Живота Свагдабитујућег. И тада се обновило струјање благодати, које је у паломе свету било онемогућено грехом. Небеса и земља данас се

сјединише у рођеном Христу; данас Бог на земљу сиђе и човек на Небеса узиђе. Човекова природа се, од тога дана, неразделиво и неразлучиво сјединила с Божанском, у ненарушивојме јединству Ипостаси Оваплоћенога Логоса. Све је од тада постало ново...

Тако се испунила превечна тајна и Савет Божанске љубави. "Онај који је засновао битовање сваке твари, видљиве и невидљиве, једним магновењем воље, имао је, пре свих векова и пре сваке појаве тварног света, на неизрецив начин, о

томе свету Предобри Савет, да се Он Сам, кроз стварно ипостасно јединство, истинито сједини с природом човечанском и да с Самим Собом непроменљиво сједини природу човечанску, да, како Сам зна, постане човек и да човека, кроз сједињење с Собом, учини богом." Тако је о Превечном Савету Божијем говорио преподобни Максим Исповедник. Бог ствара свет и открива му се, да би у том свету постао човек. И потом Бог ствара човека да би и Сам постао човек и да би се, кроз то, човек обожиио. Или, како је говорио још свети Иринеј Лионски: "Син

Божији је зато и постао човек и Син Човечији да би човек постао Син Божији". То се и збило. У тајни Рођења Христовог већ је предизображено заснивање Цр-

Као што је Марија, мајка Божија, измичући ужасима порођаја, родила, Божијом вољом и милошћу Светога Духа, Творца векова, Реч, Бога, тако је и земља примила заповест да избаци из своје утробе Господара Јудеја, ослобађајући га ужаса смрти.

Свети Григорије Ниски

кве која је Тело Његово (Еф 1, 23), пуноћа или испуњење Оваплоћенога Логоса.

Али, пут од Витлејема до Вазнесења је дуг и води кроз Гетсиманију и Голготу. И у самом Витлејему мудраци с Истока већ приносе погребне дарове новорођеноме Детету... Данас Бог звездом мудраце к поклоњењу приводи, унапред најављујући своје тродневно Васкрсење, златом и смирном и тамјаном. Зар се неће готово сами праг витлејемске пећине обогрети крвљу дечице Христа ради побијене, крвљу првомученичком и невином? К самоме Витлејему се пружају руке оних који су тражили душу Његову. Тако се, на тајанствен начин, унапред најављује Логос Крста... Господ се управо и рађа ради тога крснога часа... Тога ради дођох за час овај (Јн 12, 27). Господ се рађа за смрт и распеће, рађа се ради смрти... "Ради примања смрти, Он је примио тело" - говори свети Атанасије Велики. "И није због рођења уследила смрт, већ се, напротив, ради смрти збило рођење", наставља свети Григорије из Нисе. Радост Рођења се, кроз драговољно страдање и смрт, претвара у васкрсну, пасхалну радост... То је друга и највиша победа Живота... У самом Рођењу Христовом побеђује се поредак природе. И не само да се освештава "природно" рођење, већ се показује и пројављује и оно натприродно. И чудеса Рођења Твојега језик исказати не мо-

же... То је тајна девственога Рођења, од Духа Светога... У Рођењу Христовом открива се не само слава Богочовештва, већ и тајна Богоматериснства.

Црква сведочи о тајни Божанског Оваплоћења кроз веома јасне и захтевне речи. Црква нас призива на одговорну чврстину и тачност вероисповедања. Великим именом "Богородица" сведочи Црква о слави Богооваплоћења, о Слави Једнороднога, тада Рођенога од Дјеве, по човечанској природи. "Име /Богородица/ - како вели преподобни Јован Дамаскин - садржи у себи свеколику тајну Домостроја..." И тиме он сведочи о јединству Богочовечанске Личности. Две природе сазрцавамо у неразделивоме и неразлучивоме јединству, унутар недељиве Ипостаси Оваплоћенога Логоса. О Једноме и Јединоме казују обоје: и Слава и понижење... "Јер, ако она која је родила јесте Богородица, онда је од ње и Рођени - неизоставно Бог, али и неизоставно човек. Јер, како би се од жене могао родити Превечни Бог, да Он Сам не постаде човек."

Недомислива тајна Богоматеринства не исцрпљује се само у рађању, као што се ни природно материнство не исцрпљује само у телесном рођењу. Испуњење материнства је у љубави, и то у љубави жртвеној. Мајка, у таквој љубави према детету које је родила, превладава отврдлу саможивост срца. Материнска љубав преображава природни архетип љубави према другоме или ближњему, као према самом себи (Мт 19, 19). У својој дубини и у своме испуњењу, материнство има духовни смисао, а не само телесни. И свецела истина природнога материнства укључена је и надиђена у неизрецивом и девственом Богоматеринству. И та љубав Благодатне према Рођеноме од Ње није ни пролазна, нити затворена. У чистој љубави Матере Божије нема ничега произвољнога, нити случајнога, нема никакве пристрасности. Та љубав прихвата и укључује у себе Крст, саучествује у испуштителској љубави Сина. Јер, не може-

мо истински волети Христа, ако му не следујемо у Његовој крсној љубави, ако с Њим и у Њему не заволимо сав род људски...

Љубав Богоматере се испуњава као заступништво и покровитељство. Име "мајка" свагда означава љубав. Тим више, име Мајка Светлости. Јер много може мољење материнско, упућено милостивоме Владици. У тајни Оваплоћења открива се Љубав Божанска, која силази у свет и доноси у њега - мир и добру вољу (Јлк 2, 14). Али, открива се и љубав човечанска, која, у смирењу и саглашавању, одговара на Откривење Божије. Тако, тајна Рождества јесте Слава Љубави. У томе и јесте радост Божићног Откривења. "Ако би нас ко упитао - како вели свети Григорије Богослов - шта поштујемо и чему се клањамо, одговор гласи - ми поштујемо Љубав." Бог тако заволе свет да је Сина Свога Једнороднога дао, да сваки који у Њега верује не погине, него да има живот вечни (Јн 3, 16).

Христос је изнео своје тело из гроба, мада је овај био запечаћен, и печат на гробу сведочио је о печату девичанства оне која је носила његово тело; јер док је девичанство Његове мајке било запечаћено, Син Божији је изашао из утробе, прворођен онде као и свугде.

Свети Јефрем Сирин

У томе и јесте тајна Рођења Христовог. И пред том тајном љубави клањамо се и ми у Божићне дане свештених спомињања, ту тајну победно прослављамо и у песмама славимо. И ми се тада сећамо не само онога што је било и прошло, чега више нема, већ управо онога што се збило и започело. Започела је радост у векове векова. Започела је међу људима добра воља. И ми од тада бројимо године благодати... Тако Бог заволе свет... ■

о. Г. Флоровски,
1934, превео с руског
Матеј Арсенијевић

БОГОРОДИЦА - ЖИВИ ПОСРЕДНИК БОЖАНСКОГ ПЛАНА У ОВАПЛОЋЕЊУ СИНА БОЖИЈЕГ

На празник Богородичиног Увођења у храм, трогодишње дете Марија већ се назива Теотокос, а у стихири има епитете: Стан Божији, Богоневеста, одушевлени Храм свете Славе Божије која чином уласка у храм обожује све земаљско биће као Пресвета Дјева и Мати Бога Спаситеља. Кроз непроходна врата девичанства, примивши Бога Слово, свет пролазности обратила је у вечни живот (Јез 44, 2; Јлк 1, 48). "Пре векова непојмљиво рођен од Оца и у последње време бесемено Оваплоћен од Дјеве, Христос Бог наш узвисио је наше достојанство; Ми те величамо пошто те читав и видљиви и невидљиви свет сматра најчаснијом јер те је Бог предодредио да му будеш Мајка нене-весна, отелотворивши га из себе мимо природе" (Козма Мајумски). Јефрем Сиријски у својој Божићној химни каже да је Богородица Небо, а Христос Сунце Правде што у тумачењу Филона Александријског значи да је једино нетакнуто девичанство и њено тело вредно да прими апсолутно чисти Дух у заједничко боравиште. У празничној служби на Ваведење, Богородица је Звезда која Сунце јавља, Мајка Агнеца и Пастира, истинска Мајка живота. "И гле, Дјева која је у давнин предсказано зачала, у утроби је родила отеловљеног Бога и остала Дјева; преко ње смо се измирили с Богом, ми, грешници" (тропар пете песме на Рођење Христово). Преко ње, Бог је међу нама (Пс 45, 5; Ис 12, 6; Јез 43, 7). Она је изнад ума, Мајка Бога Логоса (Јован монах, девета песма на Васкрс). "Ми ти се захваљујемо, о Боже, преко Твог љубљеног слуге, Исуса Христа, кога си ти послао када се навршило време као Спаситеља и Спасиоца и Весника Твоје одлуке. Он је Реч која је од Тебе неодвојива... Ти си га с неба у утробу Дјеве послао. Станујући у њој Он се обукао у Тело и објавио се као Твој Син, рођен од Светога Духа и девојке" (Египатски пр-

квени поредак, III век). "Сам Творац по својој одлуци је постао човек, Законодавац - потчињени, Првосвештеник - жртва, Пастир - јагње, а Тебе, свога Бога и Оца, Он је умилостивио и са светом измирио и све ослободио будућег порока. Рођен од девојке, оваплоћени Бог - Реч, љубљени Син, рођен је пре сваког стварања према пророчанствима из семена Давидова и Аврамова а из племена Јудина. Он постаде у утроби девојке Тело, Он који нема никаквог удела у телу и Онај који је пре времена рођен, родио се у времену" (Осма књига Климентове литургије, око 380. године). "Ти си га послао у утробу девојке који се, пошто је зачет и постао човек, као Твој Син објавио, рођен од Светога Духа и од девојке, који је Твоју вољу испунио и свети народ припремио" (Testamentum Domini, крај IV, почетак V века).

+++

Мати Божија није само одговор васцеле земље, већ васцеле васељене на Божију љубав, на Божији позив за сједињење неба и земље. Она је слика свеколике творевине и њене способности да

се одазове и одговори на Божанску љубав свом вером, свим срцем, свим животом, без остатка. И у том смислу Мати Божија, ма како то чудно звучало није само Мати Божија. Она је наш одговор. У њој је сва творевина одговорила Богу љубављу, послушањем и вером. И зато, са каквим свештеним страхом и са каквом захвалношћу треба да се односимо према њој, како много од ње можемо да научимо? Њена светлост превазилази сваку светлост, њен лик блиста тако не вечерњом, Божанском незалазном светлошћу која нам је недоступна. Она је заиста, како се у Акатисту каже: Звезда, која пројављује Сунце. Али, с друге стране, оно што чини њену светлост може и треба да буде у малој мери, у зачетку, такође и наш однос према Богу и према нама самима. (...)

Ми славио Ваведење Мајке Божије у храм и то је празник који се у Јеванђељу не помиње... На језику Цркве храм јесте Дом Божији, то је удео Божији, а Светиња над Светињама у коју је Мати Божију увео свештеник, јесте онај удео у који је само све-

тост могла да ступи. И овај празник нам говори да су од раних година Мајку Божију родитељи увели у Божији удео и да се она није зауставила тамо где су се сви у молитви, у трепету поклањали Богу, већ је ушла у оне молитвене дубине где се Бог и човек сусрећу лицем у лице у сазрцању тиховања и заједницењу тиховања. И управо у овим дубинама је Мајка Божија живела животом који је вероватно био такав да се ничим није издвајао од других, зато што је у тим дубинама могла да борави док је живот текао нормално и уобичајено. Она је могла бити неприметна међу вршњакињама и да истовремено стоји пред Богом у таквом молитвеном сазрцању, у

таквој тишини која се назива Светињом над Светињама.

И тамо ју је срео анђео, тамо јој је објавио Рођење Спаситеља. И зато је Спаситељ могао да се роди од ње – зато што је она била тамо. Она се нија показала само као оруђе Оваплоћења. Као што је говорио свети Григорије Палама у XIV веку, Оваплоћење би било исто тако немогуће без учествовања и пристанка Мајке Божије, као што би било немогуће без добре воље Небеског Оца. У њој је успостављена хармонија и склад између твари и Творца; у овим дубинама које се означавају речју Светиња над Светињама Мајка Божија се открила Богу до краја, и чудо Оваплоћења је могло да се догоди.

И ово нам је прва поука. Ако желимо да постанемо место Богоусељења, ако желимо да постанемо храм, макар и пећина, макар и јасле, морамо да уђемо у дубину, у дубину сопствене душе, у дубину сопственог живота, у оне непоколебљиве дубине у којима можемо да стојимо пред Богом неподељена ума, сигурног срца, непоколебљиве воље и жеље, да уђемо у ону најдубљу тишину у којој можемо да изговоримо Име Божије свим својим бићем, да кажемо реч од које све силе наше човечанске природе могу да уздрхте и да се обнове, као што је Натанаило и као што је Тома рекао: Господ мој и Бог мој! ■

Митрополит Антоније Блум,
превела Марина Тодић

Теологија иконе Рођења Христовог

БОЖАНСКО ОЧОВЕЧЕЊЕ КАО НЕПРЕСТАНА САДАШЊОСТ

Икона Рођења Христовог припада такозваним полииконама које истовремено изображавају више догађаја, међусобно веома удаљених и временски и просторно. На тај начин иконописац превазилази “димензијални простор и мерљиво време и креће се кроз литургијско – есхатолошко простор – време у Христу преображене творевине”. У Цркви сви догађаји божанственог Домостроја су дија-

хронијски. Данас се Владика рађа као Младенац... Данас се рађа од Дјеве... Време се не мери као прошлост, садашњост или будућност. Црква живи догађај Божанственог очовечења као непрестану садашњост. Христос се, додуше, родио у конкретном времену, али Он је од пре векова Бог наш, који може да се рађа свакодневно у нашим срцима, да расте и јача.

Црква проживљава догађај очовечења Бога Логоса дијахронијски, као вечиту садашњост. Тајна оваплоћења Бога јесте, додуше, историјски догађај, али и ванвременски, јер Христос се, истина, родио у конкретном времену, у доба када је владао Ирод, у Витлејему јудејском, али Он је и предвечни Бог, безвремен и вечни.

Оци су нам предали различита тумачења символике мрачне пећине. Она симболизује, кажу, духовну таму у којој се свет налазио пре него што је засијало Сунце Правде, Христос.

Народ виде, раније ђомрачени, /По дану светлости торњеи оїна; /Водећи све ка сјају живоносно, /Бої се јави на дверима бесунчаним.

Она симболизује Ад и смрт које има да победи и уништи Цар који се рађа у блеску Божанства. Симболизује још и гроб Христов. Преображава Силазак у Ад, Васкрсење Христово, светлост која ће просећи таму адску и пружити се по целој творевини, од преисподње до небеса. Уз то, и пелене Христове подсећају нас на покрове у празном гробу, што најављује Васкрсење. ■

Према:
“Шта знаш о иконама”,
Београд 2004.

Теолошки симпозион у Лазаревцу

ЗА ЖИВОТ С БЛАГОСЛОВОМ БОЖИЈИМ

Црквена општина лазаревачка, прослављајући свог црквеног заштитника - светог великомученика Димитрија и обележавајући годишњицу Колубарске битке, а с благословом епископа шумадијског Г. Јована, организовала је теолошко - научни скуп о улози и месту парохијске заједнице. Поред еминентних теолога, професора београдског Православног богословског факултета (Г. др Игнатија, епископа браничевског, др Радована Биговића и др Зорана Крстића) учествовали су и министри у Влади Србије, вера проф. др Милан Радуловић и за рад, социјалну политику и запошљавање Слободан Лаловић

Светом литургијом, коју је у препуном храму Светог великомученика Димитрија служио епископ шумадијски Г. Јован, почело је ово сабрање, да би аутентично било потврђено оно што су теолози касније учили - у центру црквеног живота је Литургијска заједница као израз слободе и љубави. То су пројавили и многобројни полазници веронауке, али и одрасли верници, сјединивши се с Господом Светим причешћем.

Након што је свештеник Марко Митић, старешина лазаревачког храма, залажући се да промишљањем и саветовањем буде креиран црквени живот, отворио симпозион, учесницима је благослов и поздрав упутио епископ Г. Јован. Изразио је и радост што овај град има тако добро организовану парохијску заједницу која радознано тражи одговоре на многа питања наше вере. Скупу се обратио и Бранко Борић, председник општине Лазаревац, потврђујући више пута истицано сагласје локалне самоуправе и Цркве у многим питањима од интереса за Лазаревчане.

О Цркви и цивилном друштву говорио је Слободан Лаловић, министар за рад, социјална питања и запошљавање у Влади Србије, истичући како се наша држава залаже за савремене тековине у уређивању односа са верским заједницама, али и за уважавање тековина традиције, за препознавање доприноса појединих цркава, нарочито Српске православне цркве, државности и националним интересима. Из излагања се могло закључити да ова Влада уважава права и интересе свих, посебно црквених заједница које су чувале идентитет народа.

Цркву је у јавни живот вратио верујући народ, рекао је др Милан Радуловић, министар вера и то је илустровао податком да осамдесет пет одсто становништва Србије припада Српској православној цркви, а деведесет шест одсто су верујући, односно чланови верских заједница. Црква је, каже министар, најача организација народа.

Већи део излагања посветио је припремама за доношење у Србији новог закона о верским заједницама, односно недоумицама које прате реализацију овог пројекта. По речима министра, наметнута је обавеза да све бивше комунистичке земље, па и наша, морају да имају закон који изједначава све верске заједнице, не уважавајући посебно место у историји неке традиционалне цркве, у нашем случају Српске православне цркве. Моћне, демократске државе, које од нас то траже, имају аутономно

право да поштују своју традицију, на пример ниједна чланица Европске заједнице није у обавези да своје верске законе мења и усаглашава са неким данас важећим идејама. "Свака нормална демократска држава данас схвата да је црквена организација јача, дубља и старија од државне, јер је црква као организам надживела многе државе, да не говоримо о друштено - економским формацијама, а остала је једна те иста. И сада постоји свест да демократско друштво мора да призна цркву као константу, у извесном смислу као оријентир за државу. Држава, ако не жели јавно да се одређује према црквеном учењу, она ни на који начин не сме да доводи у питање црквену организацију."

Од министра Радуловића смо чули да је Влада свесна тешкоћа које законској регулативи задају секте, јер са социолошко - политиколошког становишта и према

демократским принципима њихови чланови имају право да исповедају своју веру. "Није проблем у томе да мале, нове верске заједнице добију слободу, већ у томе што оне сматрају да Српска православна црква мора да се сведе на њихову меру, да мора да буде једнака њима. Ми им доказујемо да у Србији јесу сви равноправни, али нису сви једнаки. Традиција изједначавања по сваку цену не дозвољава. Не можемо намирити вољу два одсто нововераца на рачун деведесет осам одсто верника који припадају традиционалним црквама. Мислим да је ова Влада одлучна да не донесе закон који неће признати нашу традицију и који неће препознати по имену Српску православну цркву као носиоца државотворне и културне свести српског народа. Нећемо донети закон који неће испоштовати континуитет са законодавством Краљевине Југославије и нећемо прихватити оно што су прихватили сви, па и Руси, да има закон о верама диктирају у Америци. То су општи закони, исти као комунистички, који не значе ништа. У њима се нико не препознаје, нико не постоји, то су апстракције о томе како је свакоме дозвољено да ради како хоће ако не угрожава другог.

Новим законом о верским заједницама Србија ће показати да је кадра да одбрани традиционални део суверенитета, који имају и друге европске земље. Нећемо дозволити, као друге бивше комунистичке земље, да нам се каже да ми немамо појма шта је слобода и да нам се то диктира из неког другог центра. Ми смо држава која има своју традицију, свој демократски потенцијал, праведно и паметно уредићемо односе са Српском православном црквом и другим црквама."

Епископ др Г. Игнатије (Мидић) говорио је о идентитету Цркве. Ово излагање, уз неопходна скраћења и прилагођавања штампаном медију, доносимо у нешто ширијој верзији.

"Православна свест о Цркви сведочи да је Црква конкретна заједница, једна општина, тачни-

је Евхаристијска, Литургијска заједница. Литургијска заједница има једну конкретну структуру - првога, епископа као предстојатеља кога окружују свештеници, ђакони и народ Божији. Литургијска заједница изражава праксу која се може окарактерисати као принос, анафора. То је принос Богу Оцу читавог света, читаве природе у виду дарова.

Ова пракса приноса изражава благодарност Богу Оцу за све оно што је учинио и што ће учинити за нас. Зато се Литургија другачије назива Евхаристија - благодарност. А то шта Бог Отац чини и шта ће чинити за нас, јесте да нас учини вечно постојећим бићима кроз учешће у Његовом вечном блаженом животу.

Ови елементи структуре Литургијске заједнице чине је изразом будућег века, она пројављује Царство Божије. Јер, по сведочењу јеванђелиста и светих отаца, ова структура ће чинити Будуће Царство, када поново дође Христос, биће окружен апостолима и свим светима, Он ће сабрати, како каже јеванђелист Матеј у 15. глави, сав народ око себе и то ће бити Царство Божије. Литургија карактерише Цркву као есхатолошку заједницу, заједницу Будућег века. Хришћани се у једном оваквом "амбијенту" појављују и пројављују не какви сада

јесу, него онакви какви ће бити у Будућем Божијем Царству.

На основу Литургијског искуства закључујемо да нико од хришћана, чланова Цркве, не може да постоји сам, без односа с Богом, с другим људима, с природом, то јест, једино може да постоји, као Црква, као заједница. Овај однос у Литургијској заједници с Богом, другим људима и природом разликује се од било којих других односа који карактеришу људски живот. Он није ни природан, ни биолошки, ни идеолошки. Реч је о новом квалитету односа. Суштина тог новог односа је у слободи, што је израз човекове слободе. Сви други односи су производ дужности, нужности, привлачности, на пример Платонове идеје добра, лепоте врло су пријемчиве за сваког човека, као и благодати савремене цивилизације, без обзира на свест да је могу уништити.

Литургијски однос, према свим другим, однос је слободе. Ту не улазите из биолошке нужности или из неких других предрада, тај улазак се не може логички објаснити, па није ни чудо што све мање људи иде у цркву, односно улази у Литургијску заједницу. И због тога што по логици никога не привлачи, Литургијска заједница је израз слободе.

Човек, као биолошко биће, рађа се из односа, без обзира што је тај однос нужан. Литургијски однос је квалитативно нов однос и зато се улазак у Литургију назива новим рођењем. На ново рођење упућује нас искуство крштења: Крштење стоји на средокраћу између уласка у Литургију, између остварења нових односа, односа слободе и оних претходних, биолошких.

Многи ново рађање поистовећују са моралним усавршавањем и побољшањем човековим у смислу да оно доноси многе елементе доброга. Ја себе усавршавам кроз испуњавање закона и моралних норми. Понекад се мисли и на исуњавање Божијих закона. Није реч о томе, јер имамо људи изван Цркве који су морално савршени. Доследно испуњавање принципа

карактеристично је за оне који нису хришћани. Дакле, ова промена односа која значи ново рођење, није етичког карактера. На пример, апостол Павле у обраћању Галатима, које у почетку назива светима у Господу, износи толико њихових моралних недостатака, да их моли да се међусобно не истребе. Ово упућује на једну другу димензију светости, а то је димензија личног од-

носа. Промену начина живота, као новог рађања, као уласка у Цркву, не треба схватати као моралну категорију, нити као неко лепо понашање...

Кроз крштење умире стари човек, како каже свети апостол Павле, и рађа се Нови човек. Нагласак је на смрти, умирање старог човека никако се не односи на етику, већ се пре свега односи на онтологију. Смрт нема веза са побољшањем или променом понашања, већ је она онтолошки појам. Има везе са новим рођењем, са васкрсењем - како га назива апостол Павле, које је такође онтолошки појам. Новорођени човек васкрсава. Кроз крштење човек улази у Литургијску заједницу, зато што је крштење пре свега везано за Литургију. На жалост, данас смо и ми у Цркви, не знајући колико је то штетно и шта тиме чинимо, одвојили крштење од Литургије. Чак се догађа да новокрштени никада не дође у цркву на Литургију и никада се не причести, што значи да је крштен не улазећи ни у какве односе. То би значило, у поређењу са биолошким рођењем, као да дете не остварује никакве односе, да није живо рођено.

На основу критеријума који постоје од почетка хришћанства - Тајни (крштења, миропомазања, Литургије) можемо градити теологију, тај критеријум нашег мишљења и нашег живота. Мој

ум, моја знање, моја логика, као код протестаната, не одлучује шта је правилно, а шта није. Реч је о другом критеријуму који је изван нашег субјективног мишљења, критеријуму који постоји у Цркви и који Црква чува, а то је Литургија, крштење, миропомазање, то су Тајне везане за Литургију... рукоположење, давање дарова Духа Светога.

Будући да је Литургија заједница утемељена на односима који ће владати у Царству Божијем, улазак у Литургију је прекурс тог Царства. Нови човек васкрсава и постаје заједничар Будућег века, заједничар с Богом, с другим људима. То се потврђује крштењем. Одмах после крштења долази миропомазање, (хришћенос - онај који добија дар Светог Духа) и то нас упућује да новокрштени, градећи Литургијску заједницу са другима, уствари гради Царство Божије, јер, по речима Светог јеванђеља, Дух доноси Царство Божије на земљу. Према Делима апостолским - у последње дане излићу Духа Светога у свако тело; Дух је Цар, Цар небески, Дух Вечног живота, Дух Истине. Или, по светом Игнатију Богоносцу, Будуће Царство је истина, Стари завет је сенка, Нови завет је икона, Истина је Будући век. Дух Свети гради Цркву, а не индивидуалне хришћане по себи савршене и морално вредне, уводи их у једну заједницу граде-

ћи Цркву као Будућу, есхатолошку заједницу.

Литургијска заједница нам показује да Бог у кога верујемо и с којим имамо заједницу, јесте човек, јер Литургијска заједница показује да онај који предстоји Литургији јесте посредник између света и Бога - почевши од човека Исуса Христа из Назарета. Кроз тога човека се открива Бог,

управо зато што је Бог најпрехтео, на основу свог откривења, да ступи с нама у заједницу, да нас учини учесницима у свом животу. То није могло бити могуће ако Бог није прво сишао међу нас. Будући да је Бог, према Старом завету, невидљив, недоступан, непојмљив, неограничен, човек никако не би могао да дође до Бога, да оствари заједницу са Њим, већ Бог постаје човек. На овој основи свети оци (свети Иринеј Лионски, свети Атанасије Велики, свети Максим Исповедник) тумаче да је Бог поставио циљ да се Син Божији оваплоти, да постане човек - како би човек постао Бог сједињујући се с Сином Божијим. Литургијско искуство нам указује да човек који посредује између нас и Бога јесте Син Божији који се открива тако што постаје човек. Наше јединство с Богом, нужно, пролази кроз другог човека. Будући да ту заједницу с Исусом Христом, с представником, с начелником у Литургијској заједници, остварујемо на основу слободе, тада се тај човек пред нама појављује као личност.

Можемо да констатујемо да постоје многи људи, као маса, које и не примећујемо, све док не остваримо заједницу слободе, љубави с једним човеком. У тренутку када заволите једног човека, а то може да се деси само када слободно желите, када оства-

рите заједницу с њим, тада га издвојите из те масе и он постаје за вас постојећи сада и одмах, једна конкретна, непоновљива личност. Што је још важније, у овом искуству, од личности са којом смо успоставили заједницу слободе и љубави - зависимо и ми, наше постојање. Искуство љубави нам показује, да када заволимо једну личност, без ње не можемо да замислимо живот. Ако се та личност изгуби, ако је нема, тада нема ни нас. То показују све трагичне ситуације и нема истинске трагике без љубави. Смрт је у свој својој трагичности скривена од нас, а открива се само када имамо љубави према другоме. Само када изгубимо једну вољену особу знамо шта значи страшна реч смрт. Све друго може да буде конвенционално и да се употребљава у овом или оном контексту, али да никада не значи оно чега се треба бојати.

Заједница слободе с Богом у Литургији која нас упућује на заједницу с човеком, открива нам преко оваплоћеног Бога који је постао човек, и везу с Њим као личношћу. Бог постаје личност без које ми сада не можемо да постојимо, јер од ње зависи наше биће. Други људи у заједници слободе коју остварујемо, појављују се као личности. То више нису обични бројеви или маса... сада су то конкретни људи. Они могу да буду личности само ако остварујемо заједницу слободе и љубави с њима.

Литургијска заједница коју остварујемо с Богом и с другим људима указује на још једну димензију, а то је превазилажење смрти. Смрт је плод природног рађања и она је управо због тога продукт природе. Данашња наука управо констатује, да рођењем човек почиње да умире - смрт је процес који траје од самога природног рођења. И зато наша вера, да би смрт била превазиђена, тражи ново рађање, тражи супротно, другачије рађање од биолошког. И зато имамо најпре Господа Исуса Христа који се рађа на један другачији начин него што се рађамо ми људи, не од мужа и жене, него од Духа Светог и

Дјеве Марије. Дух Свети има улогу посредништва, да то рођење буде плод слободе, слободе као заједнице Бога и човека. И зато није случајно што апостол и јеванђелиста Лука врло детаљно и конкретно описује дијалог између Богородице и анђела. Био је потребан њен слободан пристап. И она каже, добро, не разумем много, логика не игра овде велику улогу - ево слушкиње Господње, нека буде по Твојој вољи. Овде је подвучена димензија слободе у том заједништву између човека, у лику Пресвете Богородице, и Бога ради рађања Новог човека. Управо то имамо у крштењу и зато Дух Свети посредује у нашем крштењу које је такође рађање, ново рађање, али као израз слободе, слободног заједништва с Богом и другим људима.

И само Васкрсење Господа Исуса Христа упућује на ову димензију. Често Васкрсење Христово поистовећујемо с чудом, приписујемо чуду Божијем у смислу свемогућности Његове и природе Његове, као - Христос је васкрсао што је по природи Бог. Ако је по природи Бог, бесмртан је. Како је онда могао да умре? И зато нам јеванђелисти не објашњавају тако, они нам Васкрсење Христово описују тако што кажу - Отац Духом Светим подиже Христа из мртвих, дакле други, односно Отац Га подиже Духом Светим, што значи да је Васкрсење израз односа слободе и љубави коју има Господ Исус Христос с Богом Оцем. Ту нам љубав најбоље показује кроз читав свој живот, чак и у том одсудном часу смрти када изговара оне чувене речи - ако је могуће да ме мимоиђе чаша ова, али не мојом вољом, нека Твоја буде. Овде изражава једну апсолутну љубав према Оцу у којем види своје прослављање. Зато и каже - Оче, ја те прославих на земљи, прослави сада Ти мене, и чу се глас - прославио сам Те и прославићу Те. Васкрсење, као превазилажење смрти, није ствар чуда Божијег, него је плод слободних љубавних односа који чине да природа од смртне постане бесмртна.

Сва наша теологија је утемељена на Литургијском искуству Цркве и искуству крштења. По Божијем откривењу и по учењу светих отаца, Бог је Отац, Син и Свети Дух, један Бог је заједница личности. Та заједница је заједница слободе. Бог Отац вечно, слободно рађа Сина и исходи Светог Духа, дакле, стоји у једној љубавној заједници са Сином и Светим Духом. Зато често говори за Сина - ово је Син мој љубљени, једини, а јединац је многовољени. И само биће Божије је постављено на овој релацији, на односима, на заједништву Оца, Сина и Светог Духа. То заједништво чини да личности буду покретне и непоновљиве. Отац је Отац зато што има Сина и вечни је Отац што вечно има Сина. Свети оци су управо на овој основи променили философију у четвртм веку, уводећи један нови појам - појам ипостаси, односно личности. Показали су да та личност као заједница љубави и слободе чини нешто да постоји. На тој љубавној основи ће постојати и наша природа и читава природа и зато дарови, које уносимо у Литургијску заједницу нису дарови који на магичан начин постају тело и крв Христова, него зато што улазе у једну љубавну заједницу. И све оно што уђе у Литургијску заједницу постаје вечно, постаје извор живота, а не више извор смрти.

И христологија произилази из Литургијског животног искуства. Када говоримо о јединству Бога, Сина Божијег и човека, увек говоримо о јединству које се збивало на основу слободе и љубави, и човека и Бога. Ако говоримо и о другим темама, на пример пнеуматологији, Дух Свети је Тај који чини заједницу слободе и љубави с Христом, зато што се, Дух Свети даје од Христа и Он води к Христу. Све радње којима изражавамо присуство Духа Светог и Његових дарова биле су везане за Литургију, а и данас су везане за Њу. Те радње уводе нас у заједницу с Христом и чине живог и присутног Христа у Литургији.

Црква је заједница и ми као хришћани не можемо да постоји-

мо један без другог. У тој заједници сасвим другачије се појављује Бог, Бог више није нити идол, нити виша сила, нека безлична сила, већ једна личност која је поистовeћена с човеком. Зато, немогуће је, по речима светог апостола Јована, љубити Бога а мрзети ближњег свог. Само љубав према човеку изражава љубав према Богу и све то, не ради побољшања нашег статуса, нашег бољег живота... већ ради превазилажења смрти, што је једини проблем за читаву створену природу, а поготово за човека."

Као увод у реферат о црквеном поретку, протојереј ставрофор др Зоран Крстић, ректор Богословије Светог Јована Зла-

ним питањима, политиком, чиме може да се бави, али не примарно. Задатак Цркве у историји и у друштву је да одговара на онтолошка питања, да се бави проблемом смрти и, још важније, превазилажењем смрти, јер Црква је једина институција која се, по својој природи, бави тим питањима. Црква најбоље користи свету када је изван света, најбоље користи друштву када је изван њега. Управо, то и јесте права мисија Цркве – да сведочи о ономе што ће доћи, да сведочи о крају историје, да се бави коначним питањима, питањима смрти и њеног превазилажења."

Др Зоран Крстић, као веома

важну област за одређивање правог места Цркве, види ваљан, добар и исправан црквени поредак, јер сматра да његово нарушавање ремети сам идентитет Цркве. "Рушећи црквени поредак, помрачујемо, замагљујемо икону Царства Божијег, што је пресудно за наше спасење."

Пре него

што је извршио анализу појава у савременом друштву које угрожавају изворно православно место парохије, протојереј професор др Радован Биговић је указао на један парадокс: и поред тога што свакодневно говоримо о интегративним процесима у друштву, заједница, од породице до државе, никада није била тако разарана, као данас. Можда је то последица, сматра овај теолог, два различита, али једнострана антрополошка виђења света последњих деценија: колективистичког, односно комунистичког, и западног, које се може одредити као радикални хепериндивидуализам. Дакле, из овога произ-

илазе сва искушења за ваљано устројство парохије: религијско – црквени индивидуализам, тражење од Цркве приватних услуга и задовољавања неких лажних духовних потреба. Добар парохијски живот угрожава и појава отуђења, карактеристична за велике градове, као и чињеница да савремени начин живота подразумева рад недељом која је дан за сабрање парохијске заједнице. Увођење националног питања у Цркву такође је велика сметња изворном месту парохије. Као искушење, професор Биговић види и такозвану естетизацију, односно да људи у цркву одлазе да би се дивили ритуалима који им се допадају.

Након што је истакао проблеме који данас оптерећују парохију, др Биговић је понудио и могућа решења, која је свео на значај сведочења у Цркви, да би се човек сагледао као личност, али и као биће заједнице. Сми-сао аскезе и подвига види у контексту отварања према другима. Важно место даје и припреми, према ранохришћанској пракси, за улазак у Цркву. Са овим је повезан и процес пријема нових чланова у Цркву, који подразумева већу одговорност оних који доносе одлуку.

На крају овог, за историју Цркве у Шумадији важног дана, у лазаревачком храму Светог великомученика Димитрија одржан је донаторски скуп и концерт хора Обилић, под управом Даринке Матић Маровић, како би се обезбедила и конкретна средства за рестаурацију крипте ове цркве у којој су сахрањене десетине хиљада погинулих војника (и српских и аустроугарских) у Колубарској бици.

Епископ Јован, као знак признања за све што чине за Српску православну цркву уопште, али и за њено постојање у Шумадији, министрима у Влади Србије, Милану Радуловићу и Слободану Лаловићу, уручио је у Лазаревцу, током симпозиона, највише одликовање Шумадијске епархије, орден Светог Симеона Мироточивог. ■

**Приредио
Н. Јованчевић**

тоустог у Крагујевцу и доцент Православног богословског факултета у Београду, поставио је питање – с којих основа Црква данас треба да делује у друштву. На то питање, које се може преформулисати и у суштинско – шта је то Црква, настоје да одговоре теолози новог усмерења извршивши једну својеврсну теолошку обнову. Ако Црква успе, каже др Крстић, да одговори на кључно питање о свом идентитету, онда друштву чини најбољу услугу. "Чим Црква изгуби свој идентитет, она почиње да се бави питањима која јој превасходно не припадају, на пример – добротворним радом, национал-

Наше богословље

ПАСТИРСКА ЉУБАВ - СВЕДОЧЕЊЕ ХРИСТА

У време богоотпадничтва, али и данашње секуларизације улогу хришћана најбоље је изразио свети Атанасије Велики говорећи да ми хришћани “не служимо времену него Господу”. А о јединству (у парохији) сведочи нам Господ: “Да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у мени, и ја у Теби, да и они у нама једно буду, да свет верује да си ме Ти послао” (Јн 17, 21). Ова молитва Господа Исуса Христа успоставља зависност између јединства хришћана и њиховог сведочења у свету: да би свет поверовао, верни Господа Исуса Христа морају да показују своје јединство у Богу и да призивају своју браћу на учешће у том јединству. Међутим, пасивност верника, нарочито на Литургији, у данашње време је очигледна и, на жалост, никога не узнемирава. Пошто се свако за себе помоли и док се свештеник моли за све заједно, људи обично после Литургије учтиво измене поздраве и разиђу се до следеће недеље. Кад се каже: “у недељу ћу ићи у Цркву”, мисли се на то да ћемо поново одвојити неко време да будемо у храму сами са својим мислима и молитвама док свештеници буду за нас вршили Свету Тајну и да ће то бити корисно за наше душе, да ћемо тако више него други испуњавати обавезе према Богу. Тако се, најчешће, ближа заједница коју у Цркви имамо састоји у стајању уз друге и у поверењу да ће нас Бог прихватити због наше упорности стајања пред Њим и поверења које имамо према Његовим представницима. Активности према другима и према свету не изгледају ни потребне ни корисне.

Али, о каквој пасивности може да се говори у вези са Црквом која је од свог почетка добила задатак да буде “квасац у тесту света”, да “проповеда Јеванђеље свим народима”, да све људе и све створено узнесе Богу који ће све то, кад се испу-

ни време, превести у димензију Новог Царства? Тек кад се заједничком активном молитвом верника и свештеника уградимо у Христа, и постанемо сам Христос, можемо да принесемо Христову богочовечанску жртву Богу Оцу и да се сви (сем оних који су изузети због посебно тешких грехова и по савету Цркве лече своје ране) причестимо самим Богом, његовим вечним животом. Сви који су дошли (тј. све професије и занимања) да се својом вољом и Христовом силом уграде у Његово тело. Да би заиста прихватили ову нашу основну активност као нужну, како за наш живот тако и за живот целог створеног света, морамо у самој Литургији обезбедити одређене услове. Неопходно је вратити заједничку основу литургијских молитава које тренутно читају свештеници у себи, тако да се прекритично најважније молитве и не чују, јер је нужно схватити да без потврде од стране верног народа те молитве немају пун смисао. Морамо све Свете Тајне вратити у Литургију, јер само у њој имају пуни смисао. Морамо што пре да саставимо јасну и отворену дијагнозу стања црквеног живота и да развијемо свест о потреби обнове. Да би дошли до пуноће Цркве, до пуноће и смисла наших живота, морамо се заиста укључити сви. Није ни важно са које ће стране кренути први кораци. Да ли кроз мисију свештеника међу верницима или кроз деловање верника

међу свештеницима, тек резултати су могући једино у пуном садејству свих припадника Цркве.

Нови облик парохије може да се створи унутар постојеће парохије. Обнова пастирске бриге за верне који се интересују за Цркву, давање вредности богослужбеном животу и неговање заједничтва су најосновнији елементи за црквени препород. Хришћанска љубав није неки апстрактни појам, већ конкретни начин живота који има свој израз у делотворном служењу другима. Ово служење се односи на целокупног човека и тражи да се другима помогне у невољи и његовим проблемима. Христос, који је дошао да служи човеку, живео је чинећи добра дела и исцељивао га и телесно и духовно. Следећи Христов узор, сваки хришћанин је дужан да служи без разлике свом ближњем и да се жртвује за њега. У животу људи постоје разноврсна стања нужде: старост, болест, глад, сиромаштво, несрећа... У свим овим случајевима хришћанин је дужан да се приближава ономе ко је у невољи и да покушава да му помогне. У ове оквире треба сврстати и сваки рад или професију, јер у предању наше Цркве рад се схвата као служење ближњему.

Непосредна сведочанства Писма о свештеничком служењу чланова Цркве су малобројна али конкретна: “И ви сами као живо камење зидајте се у дом духовни, свештенство свето, да бисте приносили жртве духовне, благопријатне Богу, кроз Исуса Христа... А ви сте род изабрани, царско свештенство, народ свети, народ задобијен, да објавите врлине Онога који вас дозвола из таме на чудесну светлост своју.” (1 Петр 2; 5, 9-10). “И учини нас царством, свештеницима Богу и Оцу својему...” (Отк 1, 6).

мо један без другог. У тој заједници сасвим другачије се појављује Бог, Бог више није нити идол, нити виша сила, нека безлична сила, већ једна личност која је поистовeћена с човеком. Зато, немогуће је, по речима светог апостола Јована, љубити Бога а мрзети ближњег свог. Само љубав према човеку изражава љубав према Богу и све то, не ради побољшања нашег статуса, нашег бољег живота... већ ради превазилажења смрти, што је једини проблем за читаву створену природу, а поготово за човека.”

Као увод у реферат о црквеном поретку, протојереј ставрофор др Зоран Крстић, ректор Богословије Светог Јована Зла-

ним питањима, политиком, чиме може да се бави, али не примарно. Задатак Цркве у историји и у друштву је да одговара на онтолошка питања, да се бави проблемом смрти и, још важније, превазилажењем смрти, јер Црква је једина институција која се, по својој природи, бави тим питањима. Црква најбоље користи свету када је изван света, најбоље користи друштву када је изван њега. Управо, то и јесте права мисија Цркве – да сведочи о ономе што ће доћи, да сведочи о крају историје, да се бави коначним питањима, питањима смрти и њеног превазилажења.”

Др Зоран Крстић, као веома

важну област за одређивање правог места Цркве, види ваљан, добар и исправан црквени поредак, јер сматра да његово нарушавање ремети сам идентитет Цркве. “Рушећи црквени поредак, помрачујемо, замагљујемо икону Царства Божијег, што је пресудно за наше спасење.”

Пре него

што је извршио анализу појава у савременом друштву које угрожавају изворно православно место парохије, протојереј професор др Радован Биговић је указао на један парадокс: и поред тога што свакодневно говоримо о интегративним процесима у друштву, заједница, од породице до државе, никада није била тако разарана, као данас. Можда је то последица, сматра овај теолог, два различита, али једнострана антрополошка виђења света последњих деценија: колективистичког, односно комунистичког, и западног, које се може одредити као радикални хепериндивидуализам. Дакле, из овога произ-

илазе сва искушења за ваљано устројство парохије: религијско – црквени индивидуализам, тражење од Цркве приватних услуга и задовољавања неких лажних духовних потреба. Дobar парохијски живот угрожава и појава отуђења, карактеристична за велике градове, као и чињеница да савремени начин живота подразумева рад недељом која је дан за сабрање парохијске заједнице. Увођење националног питања у Цркву такође је велика сметња изворном месту парохије. Као искушење, професор Биговић види и такозвану естетизацију, односно да људи у цркву одлазе да би се дивили ритуалима који им се допадају.

Након што је истакао проблеме који данас оптерећују парохију, др Биговић је понудио и могућа решења, која је свео на значај сведочења у Цркви, да би се човек сагледао као личност, али и као биће заједнице. Смицао аскезе и подвига види у контексту отварања према другима. Важно место даје и припреми, према ранохришћанској пракси, за улазак у Цркву. Са овим је повезан и процес пријема нових чланова у Цркву, који подразумева већу одговорност оних који доносе одлуку.

На крају овог, за историју Цркве у Шумадији важного дана, у лазаревачком храму Светог великомученика Димитрија одржан је донаторски скуп и концерт хора Обилић, под управом Даринке Матић Маровић, како би се обезбедила и конкретна средства за рестаурацију крипте ове цркве у којој су сахрањене десетине хиљада погинулих војника (и српских и аустроугарских) у Колубарској бици.

Епископ Јован, као знак признања за све што чине за Српску православну цркву уопште, али и за њено постојање у Шумадији, министрима у Влади Србије, Милану Радуловићу и Слободану Лаловићу, уручио је у Лазаревцу, током симпозиона, највише одликовање Шумадијске епархије, орден Светог Симеона Мироточивог. ■

Приредио
Н. Јованчевић

тоустог у Крагујевцу и доцент Православног богословског факултета у Београду, поставио је питање – с којих основа Црква данас треба да делује у друштву. На то питање, које се може преформулисати и у суштинско – шта је то Црква, настоје да одговоре теолози новог усмерења извршивши једну својеврсну теолошку обнову. Ако Црква успе, каже др Крстић, да одговори на кључно питање о свом идентитету, онда друштву чини најбољу услугу. “Чим Црква изгуби свој идентитет, она почиње да се бави питањима која јој превасходно не припадају, на пример – добротворним радом, национал-

Наше богословље

ПАСТИРСКА ЉУБАВ - СВЕДОЧЕЊЕ ХРИСТА

У време богоотпадничтва, али и данашње секуларизације улогу хришћана најбоље је изразио свети Атанасије Велики говорећи да ми хришћани “не служимо времену него Господу”. А о јединству (у парохији) сведочи нам Господ: “Да сви једно буду, као Ти, Оче, што си у мени, и ја у Теби, да и они у нама једно буду, да свет верује да си ме Ти послао” (Јн 17, 21). Ова молитва Господа Исуса Христа успоставља зависност између јединства хришћана и њиховог сведочења у свету: да би свет поверовао, верни Господа Исуса Христа морају да показују своје јединство у Богу и да призивају своју браћу на учешће у том јединству. Међутим, пасивност верника, нарочито на Литургији, у данашње време је очигледна и, на жалост, никога не узнемирава. Пошто се свако за себе помоли и док се свештеник моли за све заједно, људи обично после Литургије учтиво измене поздраве и разиђу се до следеће недеље. Кад се каже: “у недељу ћу ићи у Цркву”, мисли се на то да ћемо поново одвојити неко време да будемо у храму сами са својим мислима и молитвама док свештеници буду за нас вршили Свету Тајну и да ће то бити корисно за наше душе, да ћемо тако више него други испуњавати обавезе према Богу. Тако се, најчешће, ближа заједница коју у Цркви имамо састоји у стајању уз друге и у поверењу да ће нас Бог прихватити због наше упорности стајања пред Њим и поверења које имамо према Његовим представницима. Активности према другима и према свету не изгледају ни потребне ни корисне.

Али, о каквој пасивности може да се говори у вези са Црквом која је од свог почетка добила задатак да буде “квасац у тесту света”, да “проповеда Јеванђеље свим народима”, да све људе и све створено узнесе Богу који ће све то, кад се испу-

ни време, превести у димензију Новог Царства? Тек кад се заједничком активном молитвом верника и свештеника уградимо у Христа, и постанемо сам Христос, можемо да принесемо Христову богочовечанску жртву Богу Оцу и да се сви (сем оних који су изузети због посебно тешких грехова и по савету Цркве лече своје ране) причестимо самим Богом, његовим вечним животом. Сви који су дошли (тј. све професије и занимања) да се својом вољом и Христовом силом уграде у Његово тело. Да би заиста прихватили ову нашу основну активност као нужну, како за наш живот тако и за живот целог створеног света, морамо у самој Литургији обезбедити одређене услове. Неопходно је вратити заједничку основу литургијских молитава које тренутно читају свештеници у себи, тако да се практично најважније молитве и не чују, јер је нужно схватити да без потврде од стране верног народа те молитве немају пун смисао. Морамо све Свете Тајне вратити у Литургију, јер само у њој имају пуни смисао. Морамо што пре да саставимо јасну и отворену дијагнозу стања црквеног живота и да развијемо свест о потреби обнове. Да би дошли до пуноће Цркве, до пуноће и смисла наших живота, морамо се заиста укључити сви. Није ни важно са које ће стране кренути први кораци. Да ли кроз мисију свештеника међу верницима или кроз деловање верника

међу свештеницима, тек резултати су могући једино у пуном садејству свих припадника Цркве.

Нови облик парохије може да се створи унутар постојеће парохије. Обнова пастирске бриге за верне који се интересују за Цркву, давање вредности богослужбеном животу и неговање заједничтва су најосновнији елементи за црквени препород. Хришћанска љубав није неки апстрактни појам, већ конкретни начин живота који има свој израз у делотворном служењу другима. Ово служење се односи на целокупног човека и тражи да се другима помогне у невољи и његовим проблемима. Христос, који је дошао да служи човеку, живео је чинећи добра дела и исцељивао га и телесно и духовно. Следећи Христов узор, сваки хришћанин је дужан да служи без разлике свом ближњем и да се жртвује за њега. У животу људи постоје разноврсна стања нужде: старост, болест, глад, сиромаштво, несрећа... У свим овим случајевима хришћанин је дужан да се приближава ономе ко је у невољи и да покушава да му помогне. У ове оквире треба сврстати и сваки рад или професију, јер у предању наше Цркве рад се схвата као служење ближњему.

Непосредна сведочанства Писма о свештеничком служењу чланова Цркве су малобројна али конкретна: “И ви сами као живо камење зидајте се у дом духовни, свештенство свето, да бисте приносили жртве духовне, благопријатне Богу, кроз Исуса Христа...”

А ви сте род изабрани, царско свештенство, народ свети, народ задовољен, да објавите врлине Онога који вас дозва из таме на чудесну светлост своју.” (1 Петр 2; 5, 9-10). “И учини нас царством, свештеницима Богу и Оцу својему...” (Отк 1, 6).

Црква је народ Божији и сваки верни који је њен члан припада томе народу. Свако ко је у Цркви јесте лаик а сви заједно су народ Божији, и свако је призван да, као свештеник Богу, Њему приноси духовне жртве кроз Исуса Христа. У Старом Завету служење у храму било је доступно искључиво левитском свештенству, док у Новом Завету служење у Цркви, као живој и нерукотвореној Скинји обухвата све чланове Цркве. Нема никаквих сумњи да “духовне жртве” које се приносе кроз Исуса Христа означавају Евхаристију. У Новом Завету сав народ сачињава свештенство. Као што приликом поделе обећане земље Левијево племе није задобило свој посед, тако и чланови Цркве немају постојана града на земљи, него траже онај који ће доћи (Јевр 13, 14). Пошто је њихов удео служење Богу, хришћани су привољени Њему и Њему јединоме припадају.

Хришћани су као чланови Цркве Христови, а преко Њега су и Божији (1Кор 3, 23). Један исти Дух којим су сви крштени у једно тело и којим су сви напојени, раздаје дарове сваком понаособ “на корист” (1Кор 12, 7) ради делања и служења унутар Цркве. “И Он даде једне као апостоле, а друге као пророке, једне као јеванђелисте, а друге као пастире и учитеље. За усавршавање светих у делу служења, за сазидање тела Христовог” (Еф 4, 11-12). Разноврсност служби проистиче из органске природе Цркве. У Њој сваки члан заузима одређени, само њему својствени положај и место. Дарови Духа не дарују се сами по себи, и не као некаква награда, него ради служења у Цркви. У Цркви не може бити безблагодатних чланова, као што не може бити чланова који у Њој не би имали своју службу. Они који су призвани на особито служење добијају и особите дарове Духа за своје служење у Цркви. На пример, у Светој Тајни брака онима који се венчавају дају се дарови Духа ради њиховог заједничког живота. Нико у Цркви не може по природи својој

бити изнад другог, али може вршити вишу службу у односу на све остале, и нико не може деловати без и мимо других.

Особито служење предстојатељства изражава оне животне функције, оне пројаве живота без којих Црква не може постојати на земљи као живи организам. Служба предстојатељства налазила је свој израз на евхаристиј-

ском сабрању. Предстојатељ узноси благодарење на које народ одговара “амин”. Међу онима који су изговарањем речи “амин” потврђивали благодарење предстојатеља били су сви чланови Цркве, и презвитери и ђакони и учитељи. Сви учесници сабрања заједно са предстојатељем сачињавали су народ Божији, царско свештенство. Пастирска служба у Новом Завету има мисионарски карактер: “да се проповеда Јеванђеље свакој твари под небом” (Мк 16, 15). Али, то је литургијска служба са есхатолошким димензијама јер врши благодатно освећење човека и све природе Духом Светим.

Улога свештеника не сме бити саопштавање пролазних ставова, него сведочење долазеће вечности, увођење у пуноћу живота у заједници. Јеванђелска стварност је увек показивање смисла живота који се састоји у сигурности и могућности спасења за све и свакога. Пастир зна да “вером ходимо а не гледањем” (2Кор 5, 7), он сведочи дело победе живота над смрћу, остварено “једном за свагда” (Рим 6, 10) које се дарује онима који га добровољно при-

мају. Правило јеванђелске проповеди увек је исто: “Не проповедамо себе, него Христа Исуса Господа, а себе као слуге ваше Исуса ради” (2 Кор 4, 5). Служба речи мора носити у себи одговорност на делу. Пастир је дужан да убеђује и води у богопознање, увек сведочећи само истину у љубави. Он прима и познаје истину, верује Христовим речима: “Ја сам пут, истина и живот” (Јн 14, 6) и слободан је од сваког незнања и свих страхова, а по сили Христовог обећања: “Познаћете истину и истина ће вас ослободити” (Јн 8, 32). Ово почиње спремношћу да се “одрекне себе и узме крст свој и иде за Христом” (Мт 16, 25). Апостол Павле говори: “Сваки који призове име Господње, биће спасен. Како ће позвати Онога за кога не чуше? А како ће чути без проповедника? А како ће проповедати ако не буду послани?... Тако вера бива од проповеди, а проповед од речи Бижије” (Рим 10, 13-17). Сведочанство пастира представља стални позив свакоме човеку на покајање, знајући да Бог никада не напусти човека него му излази у сусрет као отац. У парохијској служби пастир се мора непрестано усавршавати, знајући да сведочи Христа Спаситеља апостолском сигурношћу да “нема другог Имена под небом датог људима којим бисмо се могли спасти” (Дап 4, 12), сведочи увек “нову науку” (Дап 17, 19) и једини “прави пут који води у живот” (Дап 24, 14). Знајући вером да је “Христос исти јуче и данас и у векове” (Јевр 13, 8) ми памтимо Његово обећање и испуњење да је Он са нама “у све дане до свршетка века” (Мт 28, 20). Морамо се увек уздати у љубав Божију, која награђује сваки труд, не заборављајући при том светоотачку опомену да “добро које није учињено на добар начин и није добро”. Апостол Јаков закључује: “Побожност чиста и непорочна пред Богом и Оцем јесте ова: посећивати сироте и удовице у невољи њиховој и чувати себе непогањена од света” (Јак 1, 27). Ова наша мисија благовешћења спасења савременом човеку, мо-

же бити успешна и уверљива само ако потиче заиста из нашег хришћанског срца, из нашег сопственог искуства спасења у Христу. Сваки свештеник и мисионар и пастир осећа најпре да је он тај за којег је Христос пострадао, "да је он први грешник" (1Тим 1, 15) коме је потребно спасење и радост новог живота, па онда из тог искуства полази даље у свом пастирском свештеном служењу и мисији. Свештеник добро зна какве су слабости људске природе, и зато као истински пастир поистовећује себе са сваком личношћу из своје пастве, идентификује се са сваким људским бићем, састрадалном љубављу помаже другоме уз помоћ свесилне благодати Божије, да се грешник извуче из свога зла и из окова греха, да као дете Божије окуси радост спасења Христовог и крене путем новог и светог живота у Духу Светоме. Као пастири Цркве Христове знамо и осећамо да нисмо достојни свога звања и не чинимо ни издалека све што би требало како би се испунили недостаци на Телу Христовом, то јест на живој заједници верних као стада Божијег, али знамо да "ако и падамо ипак не отпадамо од Господа јер Он је Бог наш од утробе матере наше" - Цркве

Православне у којој је Христос Глава и Архијереј и Архипастир, а ми смо сви у односу на Њега стадо и паства Његова. Он је главни циљ нашег пута и сврха и садржај наше пастирске делатности. На крају, сетимо се речи светог Јована Златоустог: "У Цркви је потребно живети као у једном дому а суза је достојно наше садашње стање...тако смо далеко отишли једни од других заборавивши да треба да будемо једно тело..." Можемо се запитати: Да ли ми уопште желимо Христов долазак? Нама су већ одавно несхватљива осећања првих хришћана који су живели са непрестаном мишљу на Христа који долази. Та нада је радошћу испуњавала срца њихова, помагала им да подносе искушења, прогонне, мучења и смрт.

Очекујући Христов долазак у слави ми се сусрећемо са Њим сваки пут у Евхаристији: "Благословен који долази у име Господње. Осана на висинама!" Наше ишчекивање Господа, који је већ долазио, и који долази и који ће доћи не значи ни одбацавање, нити одрицање од света већ нови живот. Ишчекујући преображење живих и васкрсење мртвих ми очекујемо преображај света. Евхаристија треба да буде центар на-

шег новог живота, те зато свако од нас треба да дозволи да до његовог срца поново допру речи светог Василија Великог: "А све нас који се од једнога Хлеба и Чапе причешћујемо да сјединиш једне са другима у заједницу једнога Духа Светога, и учиниш да се нико од нас не причести Светим Телом и Крвљу Христа твога на суд или на осуду, него да обретемо милост и благодат са свима светима који ти од памтивека угодише..." Кад Христос дође да нам суди, шта ће бити мерило Његовог суда? Љубав - и то конкретна и лична љубав према сваком људском бићу. Хришћанска љубав је могућност да се види Христос у сваком ближњем. Она превазилази овај свет, она је зрак објављивања Царства Божијег. Истинита мисија Цркве је у томе да подсећа човека на ову личну љубав и призивање, да љубављу испуни грешни свет. А парохије, то јест Заједнице наше око Господа, да испуњава наш живот вечним смислом имајући стално на уму речи апостола Павла: "Зато браћо моја мила, будите чврсти, непоколебљиви, напредујте непрестано у делу Господњем, знајући да труд ваш није узалуд у Господу" (1Кор 15,58). ■

Милић Марковић, јереј

ШАПАТ ЈОВАНА ДАМАСКИНА

Опрости, мајко света, опрости
Што скрушено се обраћам у бдењу,
Што утук свеукупној мојој злости
У продуженом тражим магновењу
Те једне ноћи која светлост зрачи
Из своје сенке, из најгушћег мрака -
Јер све што хоће мрак да обезначи
Постане светлост у знаку твог знака;

Опрости, мајко, што приземну беду
Доводим грешно у присмотру твоју;
Знам да сам овде тек један у следу
И да ми глас је зуј пчеле у роју,
Ал зато слутим да смисао роја
Зависи ? од заблуделе пчеле -
Целине што се бесконачно деле
Да суштост чине невидљивог броја.

Опрости ми то шаптање у тмини,
У созерцању тапштине, што иште
Насушно чудо које светлост чини
Кад усред мрака ствара уточиште;
Опрости, али боли ова шака
У зглобу пререзана, ови прсти
Којима дробим хлеб, којима се крстим;
Опрости ми што крварим из мрака.

Опрости ми и учини да срасте
Са својом кошћу кост, са стаблом грана;
У сребро ћу да скујем своје красте,
Да слава твоја буде моја рана;
Опрости преступ моје пролазности
Које се чуду као правди нада,
Опрости мојој кости, мојој злости,
Али учини чудо. Овде. Сада.

Иван В. Лалић

ТИПОЛОШКА ПОВЕЗАНОСТ БИБЛИЈСКИХ ПОТОПА И ВАСКРСЕЊА МИСТИЧКОМ ПОТКОМ ХРИСТОВЕ БЕСЕДЕ НА ГОРИ

Потоп је као привремено очишћење и обнова човечанства и његовога света, тип, праслика коначног, есхатолошког очишћења и обнове свега створеног, читавога космоса, што је започето Христовим васкрсењем, а довршава се у Његовоме другом доласку који доноси свеопште васкрсење. Утолико се Ноје кога Бог спасава у његовој праведности-исправности - што је слободна богоокренутост и спасоносна богоповезаност свим људским душевно-телесним силама -

показује као пралик лично отелотворене потпуне и крајње правде, која је свестваралачка и сведржилачка сила Божја у богочовечанскоме лику самога Исуса-Спаситеља Христа (1 Кор. 1, 24, 30). Међутим, између његове праповесне најаве и самога повеснога догађаја Богочовековог васкрсења - који води ка њеном потпуном испуњењу, а који сам по својој божанској, оностраној суштини превазилази повест и у повест већ уводи ванповесност и вечност - налази се повесно збивање које се потом стално типски, сликовито понавља јер се суштински укорењава управо у онако васкрсењски утемељеној вечности, а то је догађај пре свега Исусовога богојављенскога крштења, а затим и свих који се крштавају Божјим Светим Духом. Баш је мистерија таквог човековог уласка у светодуховни живот приказана у Хри-

стовој Беседи на гори. Утолико се посао тумачења састоји у сагледавању сасвим конкретних перспектива стваралачкога доживљаја које се отварају кроз праликове да би се својствено преламале у самим повесно отелотвореним ликовима, те кроз њих указивале на њихово коначно и потпуно, есхатолошко уобличење након сваке повести. Тако кроз пралик Ноја Праведника и Виноградара видимо Христов лик као богојављенско показане отелотворене Правде Божје и причесног, животодавног Космичког Чокота, а одвуда гледамо у Васкрслога, Вазнетог и Долазећег Христа ради пуноће спасења.

Извештај о Потопу обухвата текст од 6-9. поглавља књиге Постање, прве од Пет Књига Мојсијевих, односно прве у Петокњижју, које излаже најстарије јеврејско религиозно пре-

дање што се почело и писмено и усмено уобличавати још у Мојсијево доба, током друге половине 13. века пре Христа (Wilfrid Harrington: *Uvod u Stari zavjet*, Zagreb 1987, стр. 36), и под пресудним утицајем његове пророчке личности, те богооткровења које му је дато и његовога објављења јединога Бога Оца (исто, стр. 134). Овим датирањем смо већ прешли на историјско становиште, са којег гледано само Постање гово-

ри, како му и име каже, о стварању човечанства и света у коме оно повесно живи. Његових првих 11 поглавља излаже праповест људскога света, што значи да приказује личности и збивања за које нема својевремених писмених историјских потврда, него се њихов приказ заснива на усменој предању. То значи да је библијска праповест најприснији смисаони контекст за тумачење библијскога текста о Потопу, будући да га у потпуности обухвата. Од 10 родослова на које се истовремено историјски, али и књижевноформално дели Књига Постање, праповест обухвата шест, и то су: Неба и Земље (1,1-2,4а), Адама (5,1), Ноја (6,9), Нојевих синова (10,1), Сима (11,10) и коначно родослов Таре (11,27) оца Авраамовога, а с овим као племенским родоначелником и богопримцем почиње повест патријарха и изабра-

нога народа (12-50) (W. Harrington: *Uvod u Stari zavjet*, стр. 118). С Авраамовим богопозвањем и доласком у Обећану Земљу, у Ханан, половином 19. столећа пре Христа почиње повест Израела која налази писмене потврде у повесницама других, старијих, већих и моћнијих околних народа, који су се много раније, још током четвртог хиљадугођа формирали на Блиском Истоку, у Плодноме Полумесецу азијско-афричке повезаности, и створили своје снажне и утицајне државе, те писмене културе, као што су египатска на југозападу овога подручја, а на његовом североистоку оне месопотамске, које су пак биле по својој семитској пореклу језички блиске и приступачне Јеврејима (уп. W. Harrington: *Uvod u St. zavjet*, стр. 22-33).

Овде је могуће у потпуности прећи са политичко-историјскога на књижевно-историјски приступ. Сами родослови су традиционална књижевна форма, односно "веома стара, самостална књижевна врста, која је потекла и развијала се међу номадским племенима", "која нису имала писма", те "и у Израелу потиче из претповесног раздобља лутајућих племена". Смисао ових усмених родослова је племенско повесно памћење (Claus Westermann: *Genesis 1-11*, Darmstadt 1985, стр. 56). Будући да библијска праповест спаја две од четири различите текстуалне традиције које чине Петокњижје, и то најстарију и најмлађу, јажвистичку и свештеничку (W. Harrington: *Uvod u St. zavjet*, стр. 148), "најпре се показује разлика између генеалогичке код Јажviste и код Свештеника: код Јажviste су генеалогичке променљиве у форми, код свештеника су оне константне и јако стилизоване. Генеалогичке код Јажviste често имају проширења различите врсте, код свештеника оваква проширења готово сасвим недостају. Већ је по томе јасно да Јажвиста употребљава старију форму генеалогичку, а Свештеник млађу. Осим тога, Свештеник је систематизовао

генеалогичке тако што је од њих образовао скелет за композицију праповести и за њено повезивање са историјом праотаца, те што је за ову композицију користио реч толедот" (C. Westermann: *Genesis 1-11*, стр. 57). Ово је разумљиво с обзиром на то да је Свештеник последњи писац Петокњижја који му је дао коначни облик, те је при томе учинио и редакцију старије јажвистичке традиције. Но само разликовање ове две традиције се заснива на њиховом различитом погледу на однос Бога и света. У Јажвистином погледу "интимни, конкретни односи повезују човека са Богом, који се указује у људској облику, делује на људски начин и осећа попут човека". "Јажве је трансценденталан али је близак људима, а та блискост је изражена смелим антропоморфизмима" (W. Harrington: *Uvod u St. zavjet*, стр. 137), те његовим именовањем као Јажве "већ од почетка у извештају о стварању", дакле пре но што се под тим именом открио Мојсију на Синајској гори, а баш то непосредно богоименовање даје име ове предање (исто, стр. 127). Дотле у свештеничкој предању "чак и наративни делови имају јурјидичко и литургијско обележје" (исто, стр. 128), зато што се обликовало међу јерусалимским храмским свештеницима током најтежег периода у јеврејској старој повести када је морала превлађивати разумна усредсређеност на очување култа, током вавилонског ропства од 587-538. пре Христа, да би након тога свој коначни облик добило у самој Јерусалиму, док је она најстарија, јажвистичка традиција настала у најсјајнијем периоду изабраног народа и његове државе који је сведочио присност и непосредност односа између Бога и његових људских изабраника, у доба Соломоновог царства, у 10. веку пре Христа, а такође у Јудеји (исто, стр. 131). Утолико је схватљива причљивост јажвистичког родословља, наиме - његова тежња за проширењима, пре свега онима у

причу, тежња ка приповедноме благу.

Прича о Потопу која заузима чак три поглавља Књиге Постање јесте једно такво велико проширење, будући да се налази између два обимна родослова који испуњавају 5. и 10. главу приказујући "повест постања човечанства", односно "деловање Творца које је у повести стварања исказано заповешћу благослова: 'Будите плодни и множите се!' (Пост. 1, 28), што има за последицу распрострањење човечанства у дубину времена путем генерација (5. гл.)", а Нојевим потомством, "кроз народе", и "широм Земље (10. гл.)" (C. Westermann: *Genesis 1-11*, стр. 67). Управо свештеничке генеалогичке "имају своје тежиште" у овим поглављима. У 5. глави "низање увек истих реченица изражава својим монотоним језиком сталност тока догађаја у коме се људско постојање протеже у повест рођењем, продужењем живота, рађањем и смрћу. Континуитет онога што се збива почива овде на следу генерација. Свештеник је тиме у односу на историју, у којој је след збивања одређен судбинама народа, борбама, променом облика владавине и другим политичким догађајима, свесно дао предност једноме следу збивања у коме догађај има праисторијски карактер, у коме се сам континуирани след збивања показује у ритмовима рађања, рођења и смрти. Тиме је истовремено желео да искаже како овај својеврсни праповесни след збивања који је одређен деловањем благослова - остаје суштински чинилац сваке људске историје, чак и онда када је она ступила у своју државноисторијску епоху" (исто, стр. 60-61). "Попис народа у свештеничком тексту (10. г. Књ. Пост.) има још само облик набрајајућег пописа, језичка форма генеалогичке је овде сасвим одбачена" (исто, стр. 66), а "приказана је сада такође и са историјске стране као Божја творевина - читава комплексна стварност у којој се затекао Израел". "Ако је потом у

11. гл. приказана само још једна линија, која води од Ноја до Авраама, онда је тиме речено да посебна историја, која почиње с Авраамом, спада у укупну историју човечанства, коју је Свештеник приказао у набрајајућим деловима приповести. Тако у целини свештеничкога дела постаје јасније значење универзалнога аспекта. Творчево дело вање има на уму човечанство у његовој целини и као такво има га за циљ.” (исто, стр. 67)

Прича се како приповедно проширење родослова најјасније читава у јахвистичкоме тексту, пре свега ономе од 17-26. ст. 4. гл. Књ. Пост. У свештеничкоме спису у 5. гл. је “смисао генеалогиија у следу поколења као таквих”, а у овоме претходноме јахвистичкоме спису – “родослов служи за приказивање ранијих културних тековина” (исто, стр. 57), и то кратком причом. “Обе главне групе генеалогиија код Јахвисте у 4. и 10. гл. изражавају намеру да се стварање човечанства доведе у непосредну везу са настајањем културе и са рашичлањавањем у народе, при чему треба обратити пажњу на то да Јахвиста културну историју надређује историји народа. У основне чиниоце људске културе спада за Јахвисту – богопоштовање или религиија коју он, стога, у 26. ст. 4. гл., уноси у ову повезаност” (исто, стр. 60). Штавише је религиија као поновно повезивање са Богом управо за Јахвисту најважнији, темељни чинилац људске културе, који собом хијерархизује и утемељује све друге. Она је у два кратка проширења, две кратке приче у јахвистичкоме родослову – подвиг правога адамског колена, онога Ситовом (Пост. 4, 26), кога је Бог дао Адаму и Еви наместо Авеља (пост. 4, 25), пошто је овај страдао од безбожнога брата Кајина због своје побожности (Пост. 4, 3-16; уп. Јевр. 11, 4; 1 Јн 3, 12), што

износи опет једна, али овај пут дужа јахвистичка прича као проширење на самоме почетку родослова Адамовог племена (Пост 4, 1-2). Насупрот Ситовоме, Кајиново племе истрајава у своме проклетству богоудаљености (Пост 4, 10-12, 16), али и остаје у помиловању, у богомдавној заштити, у слободи да живи ослањајући се искључиво на самога себе, на своје слободне, али ипак богомдане људске моћи (Пост 4, 13-15). Отуда овај људски огранак заснива техничку и материјалну културу као ослонац свога опстанка, без непосредне повезаности са Творцем и Животодавцем, те даваоцем сваке моћи човеку, чак поричући ту даривачку повезаност у самовољном преступању дариване слободе, што достиже свој врхунски израз у Ламеховој богоборној песми (Пост 4, 17-24). То не значи да је сама таква култура нешто противбожно, него, напротив – богомдано, али примљено без свести о дару из љубави и потреби уздарја у љубави, дакле – без захвалнога

спознања повезаности са Дариваоцем, без религиије и без религиознога култа као захваљивања, као неговања, одржавања те повезаности у захвалној преданости свог својега људскога бића и у захвалном приношењу и предавању Богу на старање и одржање свега створеног слободним људским, богомданим снагама. Пука техничко-материјална култура јесте култура без култа, односно – без освешћења, богопосвећења и освећења свега створеног људским аутономним силама. То је кајиновска насупрот авељовској и ситовској култури, у чијем је средишту и темељу религиозни култ, свесно и захвално богопосвећивање свега што је људски произведено.

Свештенички извештај говори у 5. поглављу књиге Постање управо о родослову правога адамскога, побожнога и боголика колена – ситовске, религиозне линије човечанства (Пост 5, 1-3) и о повести његове религиозне културе, која свој врхунски израз достиже, насупрот Ламеховом богоборству, у потпуној праведничкој преданости Богу, у читавоме Еноховоме животу по Божјој вољи, у његовоме боголикоме хоћењу и опхоћењу са Богом попут Адама у Рају (Пост 3, 8), те његовоме завршетку у богоузећу, узнесењу ка Богу (Пост 5, 22, 24; уп. Јевр 11, 5), што приповедно додацује кратко проширење у причу, које је тако ретко, изузетно у свештеничкоме родословљу. Насупрот Кајиновоме сину Еноху о коме додатно знамо само то да је по њему отац прозвао први град који је сазидао у повести човечанства, дакле: насупрот граду Еноху (Пост 4, 17) и Кајиновим поколењима која га настањују у Лемеховом колону (Пост 4, 18), насупрот тражењу опстанка и спасења у техницизираној урбаној култури – Енох Ситовац је потпуни и прави пример спасоносне религиозне културе чистог, праведнога и боговољенога

живота. Једино друго проширење свештеничкога родослова Ситовића у 5. гл. јесте један карактеристичан приповедни одломак и уметак из јавистичкога генеалошкога предања, што говори о пророчанству Еноховога унука, Ламеха Ситовца о спасоносној праведности његовога новорођенога сина Ноја (Пост 5, 29), сасвим насупрот песми Ламеха Кајиновца, која бесрамно опева и велича његову сопствену погубну неправду и безграничну осветољубивост (Пост 4, 23-24). Наиме, Енох самим собом, својим животом и узнесењем, показује спасоносност праведности за самога праведника, али и наговештава њену спасоносност за опстанак човечанства указујући на праведнога Ноја, чији живот Свештеник описује истим речима као и Енохов, као живот по вољи Божјој, као хођење са Богом, односно блискост и приносност са Богом Оцем (Пост 6, 9).

Но, јавистичко предање нас извештава да је у међувремену криза дошла до кулминације баш у Нојево доба, утолико што су се кајиновски богоотпали, они обезбожени, пообичени људи, сасвим обични, обездуховљени људи, без боголикости, само земљани, телеснодушвени људи - толико умножили и проширили, да су се - мада претходно одвојени и далеко прогнани, те удаљени од богоугодних и боговољених Ситовића - све више додиривали са овим Божјим синовима, са анђеоски побожним, обоженим, богоодуховљеним и боголиким Ситовим потомством. А ови су - уместо да истрајавају као носиоци богодуховности и боголикости те чувају патријархалне, свештене побожности - све више падали у богоборну, злодуховну пожуду за пуком пуном телесношћу и све више се мешали са кћерима обичних људи, јер су се оне пак онако обездуховљене и обезбоголичене сасвим једнострано развијале до крајње телесне сексуалне лепоте која само буди пожуду - тако да се на крају у читавоме човечанству изгубила чистота првобитне побожности

и боголикости, а могло је настати само једно јуначки насилно, самовољно и самобитно покољење у дослуху са богопротивним духовима (Пост 6, 1-4). У следећој свештеничкој интерполацији се закључује да је злодуховна зараза и поквареност сасвим обузела човечанство (Пост 6, 5; уп. 6, 11-13). Стога се Творац тешко и болно (Пост 6, 6; уп. 6, 3), управо насупрот стваралачкоме задовољству након стварања доброга, Створитељевој доброти примеренога света (Пост 1, 31) - одлучује да уништи људски свет који се прозлио; дакле: све човечанство и сав животињски свет који му је подређен (Пост 1, 28; 2, 19-20), а који је такође заразило својим злом (Пост 6, 7; уп. 6, 17; Рим 8, 20). Из те одлуке бива милошћу и љубављу Божјом изузет једино један једини оновремени праведник и побожник (Пост 6, 8; 7, 1) који је у побожности и њеној праведности могао да као патријарх, породични свештеник, освећује и сачува њему даровану породицу и животиње (Пост 6, 9-10, 18-21; уп. 7, 2-3). Свештеник види на Нојевој религиозноспиритуалној култури засновану његову техничко-материјалну културу, управо кроз чин праведничкога примања Божје мудрости и замисли о материјалној техници спасења, кроз Нојево поверљиво прихватање Божјег нацрта спасоносне лађе (Пост 6, 14-16, 22).

Свештеник описује потоп не као пуку природну непогоду, него као натприродну катастрофу, односно он ту показује како Бог непосредно интервенише у свету својом судском моћи која све одлучује. Утолико Свештеник подразумева свој уводни приказ првога Божјег чина у свету, самога стварања света. Наиме, ту Бог твори свет ни из чега, а то је ништавило водене пустоши, свемирског воденог хаоса пратвари, односно беспоредак бескрајног, тамног бездна што га испуњава аморфна водена смеша пратвари које још нису стваралачки разлучене и уобличаване у тела. Бог управо то чини у ковитлацу оно-стране олује, ветром творачке и

уобличитељске силе својега даха, Божјег Духа (уп.: Јн 3, 8). А у тој је сведуховној сили Божје стваралачке Речи створена ни из чега и сама та несређена мешавина пратвари, као што је потом на исти начин све творено, тварно разлучивано, уобличавано, отелотворавано и уређивано из њене ништавности (Пост 1, 2; уп. 1, 3-27). Тако је наш свет у свештеничком погледу почео да настаје диференцијацијом елемената, разлучивањем пратвари из оне још неиздиференциране, неразлучене смесе пратвари. Тај процес почиње са стварањем видљиве светлости као елементарне и зачетничке тварне силе у видљивоме, материјалном свету и њеним разлучивањем од таме пратварнога хаоса (Пост 1, 3-5). Дакле, она је први материјални елемент, односно - са динамичкога становишта - прва тварна сила која је створена нествореном, а свестваралачком божанском енергијом, невидљивом Божјом духовном светлошћу у Светоме Духу Божје Творачке Речи (Пост 1, 2-3; Јн 1, 1-5, 32-33). Створена светлост, пратварна ватра, снагом свога дана (Пост 1, 5), својега видеела и топлоте, омогућава видљиви материјални свет јасних ликова и јаснога поретка, она је бистро и топло окриље даљег уобличавања и оживотворавања. У њој се, у њеноме дану се формира прави, јасан и чврст космички поредак. То бива Божјом Речју да настане небески свод и раздели њоме осветљени и загрејани, те тако за разлучивање припремљен првобитни водени хаос на горње и доње воде, на оне изнад свода и оне испод, између којих се уобличава ваздушни простор нашега света, а изнад небеских вода - просторије свих других створених светова (Пост 1, 6-8). Воде под небом се затим у духовној сили Божје Речи сабирају у мора и од себе разлучују земаљско копно (Пост 1, 9-10). ■

Миодраг Лома

(наставиће се)

(Текст је преузет из часописа
"Књижевност и језик",
година 1997, бр. 1)

ПРОБЛЕМ ЧОВЕКА У ПАТРИСТИЧКОЈ ФИЛОСОФИЈИ

Хришћански поглед на свет, који је први философски израз нашао у патристици, присилио је човека касне антике да у новом светлу види и на нов начин осмисли читав низ важних философских проблема. Посебно, хришћанство је у центар своје идеологије (вере) и своје философије поставило проблем човека, који то место није заузимао ни у једном од философских система прошлости.

Увидевши да се главни циљ постојања људског друштва и читавог материјалног универзума састоји у усавршавању човека, који је изгубио исконски даровано му савршенство, у његовом преображају и спасењу ради вечног блаженог живота, први хришћански философи сву своју пажњу усмеравају на свестрано проучавање тог омиљеног "дела" врховног Уметника, за чије "спасење" Он не жали никакве напоре, па чак иде и до свог крајњег унижења. При том, представници патристике активно су користили најразноврснији материјал који су античке науке и философија сакупили о човеку. Резултати емпиријских истраживања античких медицинара које су осмислили философи - Платон, Аристотел, стоици - протумачени у светлу новог погледа на свет, створили су основу патристичке антропологије и дали импулс за разраду низа нових проблема, личног и друштвеног човековог бића. Покретању антрополошких проучавања у патристици и њиховом подизању на квалитативно нов ниво, допринеле су и средишње богословске идеје хришћанства о постојању личносног начела код трансцендентног апсолута, о очовечењу једне од Божијих испостаси, о јединству у Христу двеју природа - божанске и људске.

Пошто немам могућност да се у кратком чланку дотакнем свих проблема патристичке антропологије, који су уз то довољно осветљени у савременој фило-

софској литератури, задржаћу се само на два комплекса који су најкарактеристичнији управо за патристику, и које је она подигла на једно од почасних места у систему своје философије. Први комплекс показује да су хришћански мислиоци схватили највише значење човека у универзуму и да су били задивљени савршенством и високом вредношћу његове природе, а други указује на схватање хуманог односа према човеку као основном закону друштвеног поретка.

Следећи античке философе, мада у светлу новог погледа на свет, представници патристике су у човеку видели круну стварања, највише и најсавршеније биће природе и сву своју пажњу усмерили су на објашњење смисла и циља његовог постојања. Цикличност и понављање многих природних појава довели су прве теоретичаре хришћанства до убеђења да тако савршено биће као што је човек не може и не треба да проживи тежак живот и нестане без трага. Само "примитиван" земаљски живот не може бити човекова једина судбина, јер се он рађа ради вишег циља и вечног живота. Отуда и вера у неопходност васкрсења. Тертулијан (II - III век), указујући на дијалектику природних процеса, када се "све обнавља кроз уништење", са заносом узвикује: "А ти, човече - великоимени, када би схватио себе, макар и у смислу Питијине изреке - ти, господару свега, што умире и обнавља се, да ли је могуће да ћеш смрћу нестати?" (Apol. 48). Хришћани су спознали човека као узвишено и духовно биће. Управо тиме се он разликује од животињског света. Усправан положај људског тела, с лицем окренутим к небу, апологети су схватили као знак човековог узвишеног назначења.

Лактанције (III - почетак IV века) је указивао да су и сам назив *anthropos* (човек) Грци дали човеку, зато што он гледа "горе" (*ano*) (Div. inst. II 1, 15). Ме-

ђутим, жали се он, човек до сада није спознао своје високо назначење. Бог га је обдарио лицем и узвишеним погледом, а он гледа у земљу, Бог је дао човеку префињен ум, способан да се узвиси к предметима Божијим, а он тежи само земаљским и ниским стварима. Човек је, закључује Лактанције, рођен за небо и не треба да се уподобљава неразумним животињама (Div. inst. II 2, 19-20). На земљи је све ниже од човека (*ibid.* II 18, 1), зато све његове помисли морају бити усмерене к небеском, духовном. Лактанције се никако не може сложити са Сократом, који изјављује, да нас се не тиче ништа од онога што се налази изнад нас. Управо, у непрестаној тежњи ка ономе што је "изнад нас", хришћанство и увиђа главно човеково назначење. Отуда је и нови однос према човеку, који дуго сазрева у култури јелинизма, јасно назначен у етици стоика и потпуно формулисан и разрађен у раној патристици.

Идеја човекове надмоћности над свим бићима, идеја савршенства организације његовог тела и духа, његове високе вредности, практично прожима целу патристичку философију. Климент Александријски (II - почетак III века) сматрао је човека најлепшим створењем (Paed. I 3) "уистину небеском биљком" (Adv. gent. 10); Тертулијан је поставио човека изнад анђела, сматрајући да му је Бог подредио целу васељену (Adv. Marcion 1, 13); Ориген (II - III век) је разумност и моралност, или способност промишљеног чињења добрих дела, сматрао највишим вредностима код човека (Contr. Cels. IV 25). Популарна у патристици била је мисао о томе, да је читав тварни (или материјални) свет био створен ради човека, за његове потребе, и с тога је човеку предоређена највиша улога у универзуму. О изузетном односу Бога према човеку, као својој најзначајнијој творевини, сведочи,

Дечија страна

“Који не прими Царства Божијега као деце неће ући у Њега”

РОЂЕЊЕ ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА

Сваке године, на Божић, наша Црква прославља велики празник. Понекад га зовемо Рождество, јер је то Његов рођендан. Понекад га зовемо и Отеловљење. Шта све ове речи значе?

Рођендан је дан када смо рођени. Свако од нас био је једном мала беба и има свој рођендан. Сваке године прослављамо свој рођендан и рођендане својих рођака и пријатеља.

Реч отеловљење садржи у себи неколико речи. Једна од њих је и “тело”. Она значи да неко постаје или добија тело, да улази у тело. То значи да је Господ Исус Христос, Син Божији, постао тело и да је рођен као човек од Деве Марије и Духа Светог.

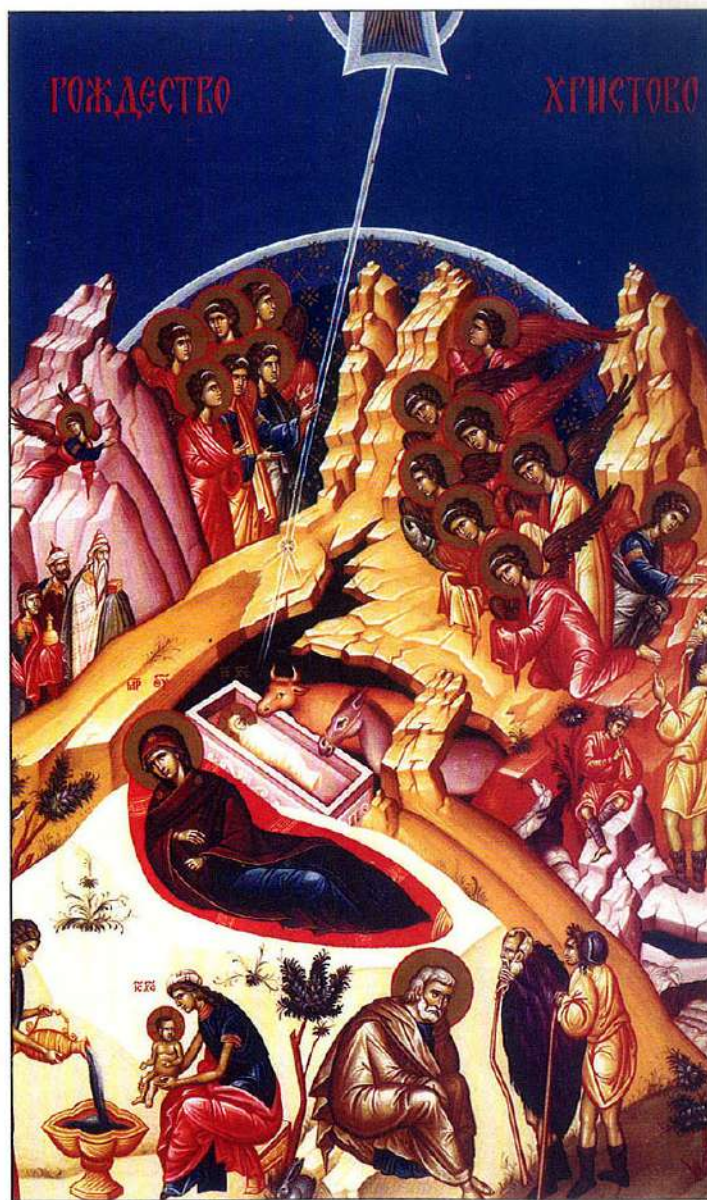
Наша Црква каже да Господ Исус Христос има рођендан као и ми. Он је рођен као човек, у “људском роду”, као и ми. Због тога се каже да Он има људску природу, јер је Он потпуни човек као и ми. Његова Божанска природа показала се у отеловљењу: Бог је постао човек!

Ми називамо Господа Исуса Христа Божијим зато што је Он Син Божији. Знамо да је Он Син Божији јер је Бог послао арханђела Гаврила да Деву Марију преда ту поруку.

Називамо Господа Исуса Христа човеком зато што смо ми налик Њему. Рођен је од мајке на земљи исто као и ми. Господ Исус Христос је рођен касно ноћу у једном малом граду. Мајка га је добро умотала да би га заштитила од хладноће и положила га је у кревет од сламе да би задржала топлоту. Христос је јео и спавао. Приљубљивао се уз своју мајку баш као и све друге бебе. Имао је и неке посетиоце: краве, овце, пастире, мудраце, анђеле који су радосно певали. Живео је пре тога са Богом, Његовим Оцем. Сада Он живи међу нама!

ТУМАЧЕЊЕ ИКОНЕ БОЖИЋА

У средишту иконе насликан је главни догађај, основни садржај композиције. У пећини, која је служила као штала, приказани су Богомати и новорођенче Исус. Богомајка се окреће удесно да прими подворење мудраца; изнад јасала извирују главе животиња у стаји. Остали догађаји, који овај средишњи окружују, различити су по времену догађања; они говоре

сваки за себе, а сви заједно допуњују основни садржај и детаљно причају о главном догађају. Одозго, с неба, долази светли зрак на Новорођенога; анђели објављују и песмом славу велики догађај. У средњој зони, с леве стране прилазе мудраци да се поклоне новорођеном Христу и да му принесу дарове. У доњем делу иконе, десно, насликано је купање новорођеног Исуса; лево, ђаво у облицију старог пастира огрнутог opakлијом, сумњом смућује праведног Јосифа. ■

СУТРА ЈЕ НЕДЕЉА

Ветар не уме да броји дане.
Птице не уме да броји дане.
Птице не умеју да броје дане.
Ни Сунце, ни Месец, ни звезде
не умеју да броје. Али, и ветар и
птице, па и Сунце и
Месец, знају:

СУТРА ЈЕ НЕДЕЉА.

Моја мама уме да броји дане.
Зато се суботом после подне
припрема, а припрема и нас.

“Децо, сутра је недеља.”

А ми, опрани, чисти, без
никог речи и шале, сви идемо у
црквицу.

Мајка меси просфору. Ја
палим кандило. Наша Марија
припрема кадионицу. Пали ма-
ли црни брикет и на њега став-
ља тамјан. Кућа дивно мирише.

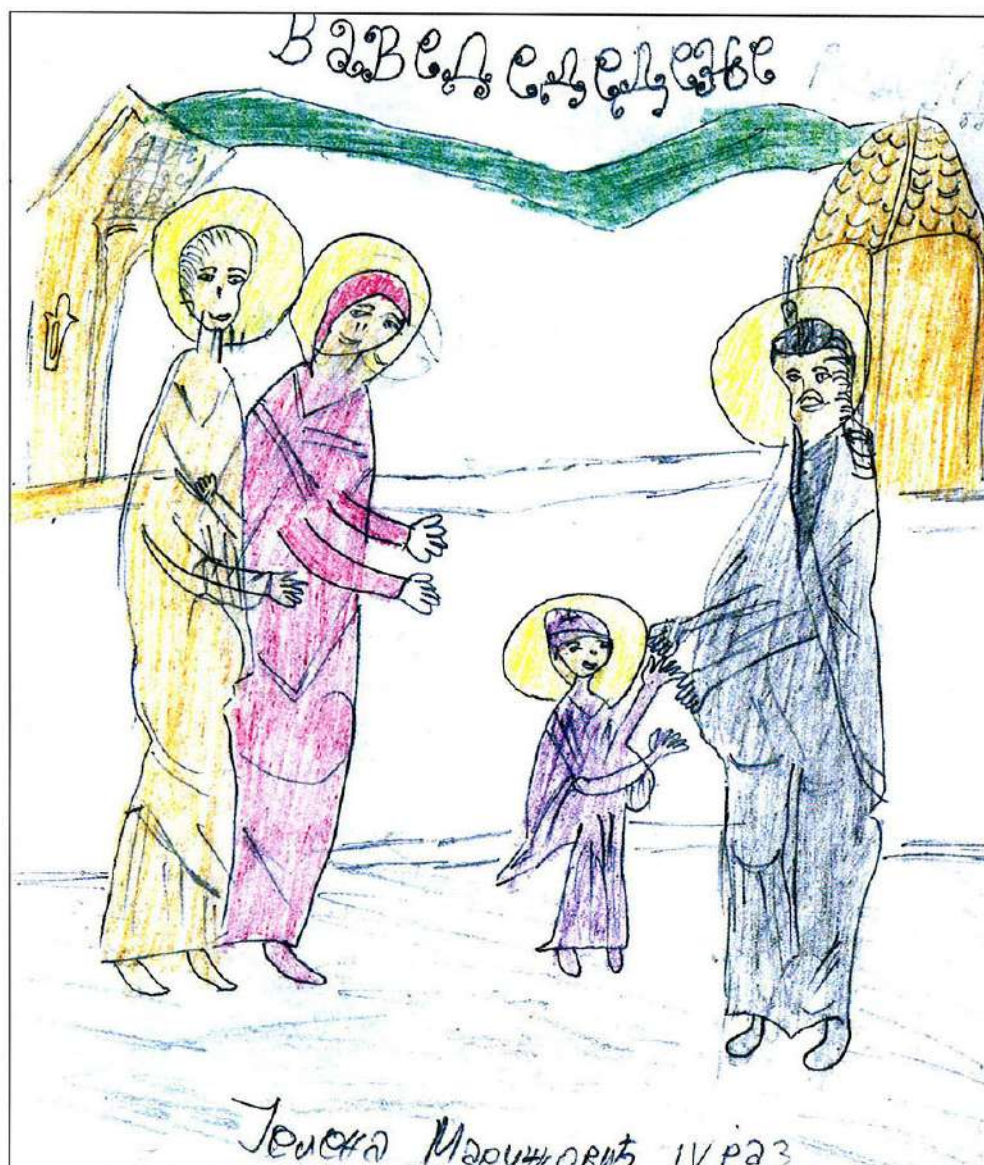
“Нека изиђе молитва моја
као кад пред лице Твоје...”
Сутра је недеља.

**ПРЕ НЕГО ШТО ПОКУШАШ ДА
РЕШИШ ОВАЈ ЛАВИРИНТ
ПРОЧИТАЈ МАТЕЈА, ГЛАВУ
ДВА, СТИХОВЕ ОД ЈЕДАН ДО
ЈЕДНАЕСТ.**

Да би мудраци дошли са Истока
морали су прећи дуг и тежак пут. Пођи
сам на путовање до Вителејема
пратећи линију са старта. Остани на
линији, пази да не скренеш на
погрешан пут. Као што знаш, јахање
камиле је веома напорно.

БОЖИЋ, БОЖИЋ

Божих, Божих благи дан,
благог Христа рођендан,
Божих, Божих светли дан
сав светлошћу обасјан.

Дјева Христа родила,
Пеленама повила,
у пећини Христос спи,
Света Дјева над њим бди.

Слама лепо мирише,
Богомајка уздише,
у том звезда засија,
пећина се загрија.

Анђели се спустише,
пастирима јавише:
Веселте се сви ноћас,
роди нам се Христос Спас!

Кад то чули пастири,
срце им се умири,
па кликнуше сви у глас:
Нек се слави Христос Спас!

Нек мир свуда царује,
нек се срце радује,
нек се свако поправља и
Господа прославља.

Па, гле и ми Српчићи,
ко сребрни звончићи,
Богомајку хвалимо,
Христа Бога славимо.

Божих, Божих благи дан,
благог Христа рођендан,
Божих, Божих светли дан
сав светлошћу обасјан.

ДЕЦО НЕ ЗАБОРАВИТЕ

У месецу децембру, поред осталих и ова су два празника: Очеви у недељу пред Божић и Материце у недељу пред Очеве. По обичају на Материце деца "везују" своју мајку, а на Очеве "везују" оца. Родитељи се "дреше" деци разним поклонима.

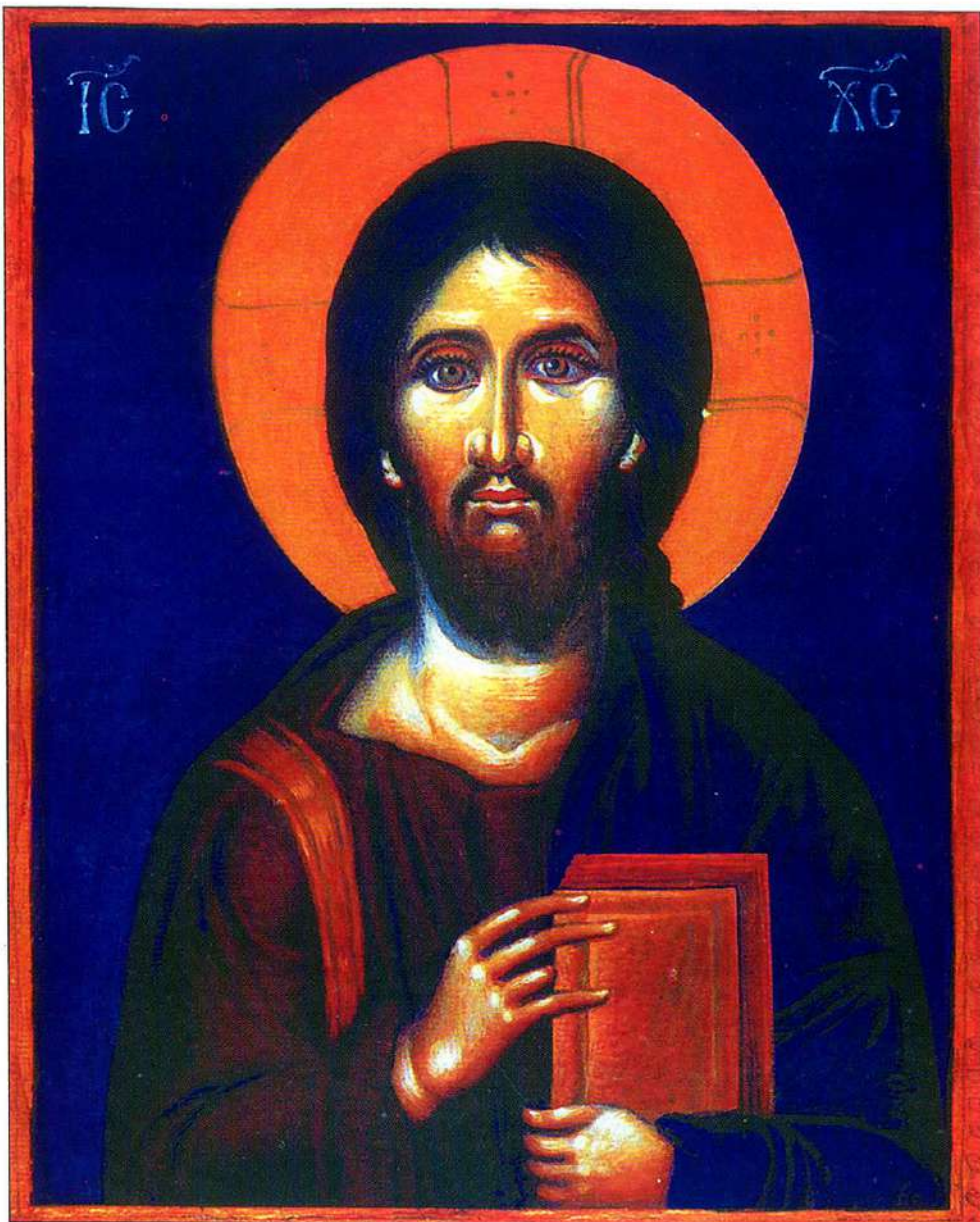
Добра деца су највећа радост и понос својим родитељима, а отац и мати највећи пријатељи и доброжелатељи својој деци.

ОЧИ ГОСПОДА ИСУСА ХРИСТА

Неки их сликају плаве, неки смеђе, али ма ко да их покуша представити на икони или слици, не може до краја представити њихову дубину и очинску благост. Чини ми се да је кичицом немогуће изразити суштину та два ока, и да се такав сликар још није појавио, и да се неће ни појавити.

Било би то, отприлике, као када би смо покушали дефинисати појмове као што су: бескрајност, савршенство, вечност, а то је нашим земаљским, па вероватно и космичим мерама немогуће, јер Божију суштину нико не позна, а управо је Она уткала фрагмент себе у Христове очи и зато се њихов поглед може осетити само као прекрасна топлина која нас испуњава у часу молитве.

Тај надземаљски осећај обично је плод праве и искрене молитве, молитве за коју често нису потребне никакве речи, јер се у том трену човечија душа уздиже на степен анђелске. Ма колико грешни били, ако нам је молитва искрена и топла, а вера непоколебива и јака, осетићемо тада ту топлину и постаћемо ближи Богу. У тим тренуцима блискости довољно му је рећи само: Оче! Како је то велика награда, како ли је то неизмерна надокнада за све увреде и понижења које примамо за те очи. Има ли веће? Стварно, има ли веће награде за нас тако

ситне и незнатне у пространству свемира, него се Богу обратити са Оче?

Онај који је сам закон свега створеног даје нам да га зовемо само: Оче. Да ли смо икада раз-

мишљали о томе и да ли смо били свесни те, такорећи, привилегије, коју нам је дао Творац, или смо ту реч само механички изговарали, те је њена суштина за нас остала неоткривена? ■

СТАРАЦ ПАЈСИЈЕ И СТВОРЕЊА БОЖИЈА

Старац Пајсије Светогорац, који се упокојио 1994. године, имао је посебан однос према животињама, птицама, дрвећу... Имао је исти онакав однос према природи какав су имали Адам и Ева у Рају. Разлику између Старца и нас чинио је начин на који је дејствовало његово срце препуно љубави.

Када је једном приликом старац Пајсије говорио о послушности испричао је следећу причу:

“Мислим да су чак и животиње боље од нас, тако да се и пред њима смирујем и бивам им послушан. Јутрос, у цик зоре, био сам уморан јер сам се молио

током целе ноћи. Осим тога, био сам исцрпљен услед болести, тако да сам одлучио да пођем на починак. Убрзо потом, пред вратима сам зачуо маче које је мјаукало као да му је нешто потребно. Заиста сам желео да се одморим, али сам се смирио и поступио противно својој вољи. Био сам послушан и одговорио сам на његов позив. Пошао сам да отворим врата. Почела је да пада киша и ја сам мачкицу пустио унутра да не би покисла.

Шта сад мислиш? Да ли је било потребно да будем послушан животињи? Ја мислим да јесте.” ■

по мишљењу црквених отаца, и чињеница да је Бог, створивши свет речју, човека створио својим сопственим рукама, под којима, упозоравао је блажени Теодорит, не треба подразумевати као неке делове тела, већ посебну концентрацију стваралачке енергије Бога и Његову “највећу пажњу према томе делу” (Divin. decret. epitom. 9).

Нису само строго ортодоксни теоретичари хришћанства високо ценили човека као централно биће у универзуму, него и многи мислиоци, који су у овој или оној тачки одступали од званичног учења. Тако је познати мислилац VI века Јован Филопон, сматрао да је човек створен последњи у низу бића, као “велика творевина” (mega ti chrema) (De opif. mundi VI 3), као “крајњи циљ” стварања (VII 9), као “најсавршеније живо биће” које је објединило у себи “све животне моћи” (V, 1); већ само зато, што је цео тварни свет створен ради њега, човек је “бољи од свих живих бића - створења” (kallistos panton ton zoon) (VII, 9); по својој природи човек превазилази све у универзуму и по својој “разумној суштини” (dia ten logiken ousian) приближава се самоме Богу (VI, 2).

Доводећи до одређеног логичког завршетка идеју која се појавила код античких филозофа, патристика даје човеку јединствено место у универзуму. Управо у човеку као некој целовитости материјалног и духовног принципа, хришћански мислиоци теже да нађу излаз из онтолошког дуализма древних философских система. Највиша човекова улога (а отуда следи и његово савршенство, и његова узвишеност над осталим бићима) састоји се у томе, да је он, према замисли Творца, морао бити спона између духовног и материјалног света, обједињујући у себи принципе и једног и другог. Како је у IV веку писао Немесије Емески у трактату *О човековој природи*, “након стварања “невидљивог” а затим видљивог, требало је створити и неку везу међу њима, да би читаво биће (to pan) било јединствено,

хармонично и без супротности у самом себи. Такво живо биће, које обједињује обе природе, човек и јесте” (De nat. homin. 1, 14).

Испуњење ове јединствене функције - хармонизације духовног и материјалног у универзуму - било је могуће у самом човеку, захваљујући “мешању и стапању чулног и умног”, како то каже Григорије Ниски (IV век). Отуда и стална тежња представника патристике ка тешко разумљивом јединству духовног и материјалног, душе и тела, у човеку.

Већ је строго религиозни максималиста Тертулијан био дубоко убеђен да су душа и тело у човеку нераскидиво повезани и да су једно с другим у пуном сагласју. Човек не може постојати без једне од ових компоненти. Духовна, умна делатност човека је продукт тела, јер “и без деловања, и без остварења мисао је акт плоти” (De carn. resur. 15). Душа у човеку ништа не ради без тела. Тело није сасуд за душу, већ њен слуга и друг. Како би још више оправдао тело, Тертулијан и души даје неку посебну телесност (ibid. 17). Ни душа сама по себи не може се назвати човеком, пошто је она касније смештена у онај лик, који је назван човеком; ни тело без душе није човек, будући да се након изласка душе, оно назива лешом. “Зато реч “човек” у неку руку и јесте спона која повезује две супстанције; под том речју не може се подразумевати ништа друго осим тих повезаних (супстанција)” (De carn. resur. 40). Ако човек греши, то није само због тела, већ због обеју супстанција: душе, као подстрекача и тела, као извршиоца (ibid. 34). Зато ће човек и васкрснути у јединству својих супстанција - душе и тела. У телу треба да се открије вечни живот; зато је човек створен, зато се и оваплотио Логос (ibid. 44). Проблему исконске хармоније душе и тела у човеку пуно пажње поклањали су и грчки црквени оци. Њихове идеје, које су се у многоме ослањале на учење Филона Александријског и Плотина, најпотпуније је

изразио Немесије Емески. По његовом мишљењу, јединство душе и тела у човеку није механички спој, већ нека посебна и тешко постигнута целина, у којој је души намењена доминирајућа улога. Будући да је “бестелесна и самодовољна суштина” (De nat. homin. 2, 42), душа је призвана да брине о телу и да га, руководећи се разумом и вољом, претвори у себи сродан и складан орган (De nat. homin. 2, 40). При том душа је сасвим спојена с телом, али несливено (asynchytos henotai) - тако да, чинећи с телом јединствен организам, чува своју самосталност (ibid. 3, 57). Као духовна суштина она нема просторну локализацију, сматра Немесије, подржавајући Плотина, то јест у свакој тачки одушевљеног тела она је присутна у потпуности. Она својом светлошћу прожима цело тело и нема тог дела (тела), које она осветљава, а да у њему није у потпуности присутна (hole). При том, душа “није заробљена у телу, као у сасуду или врећи, већ је пре обрнуто - тело у њој” (ibid. 3, 58). Духовна суштина, по мишљењу Немесија, који у томе следи Плотина, не ограничава се телом, већ се налази и изван њега. Душа се налази у телу не у смислу места (en topo), “већ у смислу узајамног односа (en schesei)” дејствујућих принципа. Требало би говорити, да душа “делује” (energei) у телу, а ми погрешно кажемо, да она “тамо јесте” (ekei estin) (ibid. 3, 59).

У многобројним философско-религиозним токовима јелинизма и позне антике заједничко место било је супростављање душе телу, као негативном начелу, које заслужује само безусловну осуду. Хришћанска идеја Божијег стварања човека у јединству душе и тела “по слици и прилици” Божијој, па још и рукама Његовим, натерала је представнике патристике да се на нов начин осврну и на човечије тело. ■

Виктор В. Бичков
(наставиће се)
превео са руског
Гојко Ненадић

ВРАТИТИ ЦРКВИ ОДУЗЕТУ ИМОВИНУ

Завршетком Другог светског рата, 1945. године, нова комунистичка власт дочекана је са извесним расположењем и код неких представника Српске православне цркве, али је, због изразито непријатељског држања послератног режима према Цркви, то расположење је веома брзо прешло у забринутост и огорчење. Неке од мера овог режима су веома тешко погодили Цркву. Међу тим мерама су и: ликвидирање црквених пензионих фондова; увођење аграрне реформе којом је Цркви одузето 70.000. хектара земље и шуме; разни облици национализације, којима је национализовано 1180 црквених зграда уз толико малу надокнаду, да се о њој заправо не може ни говорити.

На основу Закона о аграрној реформи и колонизацији од 23. августа 1945. године, држава је присвојила «земљишне и шумске поседе цркава, манастира, верских установа и свих врста верских задужбина» (члан 3. став 1. под В и члан 26.). Одузет је «вишак преко 10. хектара њихове укупне површине њива, бањити, винограда, утрина и шума» (члан 8. став 1.), с тим што је ма-

Манастир Благовештење
након Другог светског рата

настирима већег значаја или историјске важности могло бити остављено и до 30 хектара. Да су ову судбину делили и манастири Благовештење (Рудничко), Вољавча, Каленић, Грнчарица и Јошаница, можемо потврдити и до-

кументима из архиве Шумадијске епархије.

Упркос већ извршеној аграрној реформи и спровођењу Закона о национализацији из 1946. и 1948. године, на основу којих су свим манастирима одузети већи делови земљишне имовине и многе зграде, осиромашеном монаштву је наметнут још један терет - обавезан откуп. Због немогућности да у потпуности одговоре и на овај намет, манастири су слали жалбе Земаљској комисији за верске послове, предочавајући своје лоше материјално стање. У циљу ефикаснијег спровођења обавезног откупа, овај државни орган, у акту од 25. јула 1949. године, посланом Патријаршијском управном одбору, тражи тачне податке о стању манастира и то првенствено оних од историјског значаја, како је у самом акту назначено. Затражено је да се наведе: колико је хектара земље, обрадиве и под шумом, извесни манастир поседовао пре аграрне реформе, а колико после ње; у каквом су стању храм, конаци и господарске зграде; број братства или сестринства; подаци о броју манастирске сточе. Патријаршијски управни одбор

ИЗМЕНЕ МАНАСТИРА	КОЛИКО ЈЕ ХЕКТАРА ИМАО МАНАСТИР ПРЕ АГРАРНЕ РЕФ. ПОСЛЕ АГР. РЕФ.				ПОСЛЕ АГРАР. РЕФ. КО- ЛИКО ЈЕ МАНАСТИР ОСТАВЉЕНО ЗЕМЉЕ		У КАКВОМ СУ СТАЊУ МАНАСТИР				КОЛИКО ЈЕ БРОЈ У СВАКОМ МАНАСТИРУ	
	УПРАТНЕ ЗЕМЉЕ	ШУМЕ	ЗРАТНЕ ЗЕМЉЕ	ШУМЕ.	ОБРАДИВЕ	НЕОБРАДИВЕ	У РАДОВИ	ПОСЛОДОВНЕ	БРАТСТВА	ОДНОСИ	БРАТСТВА	ОДНОСИ
БЛАГОВЕШТЕЊЕ	39х.	620х.	15х	15х	15х	15х	У РАДОВИ УПРАТНА СТАЊУ	ПОСЛОДОВНЕ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ
ВОЉАВЧА	30х	225х	6х	4х	6х	4х	У РАДОВИ УПРАТНА СТАЊУ	ПОСЛОДОВНЕ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ
КАЛЕНИЋ	84х	950х	17х 67а 05ч.	14х 67а 05ч.	17х 67а 05ч.	14х 67а 05ч.	У РАДОВИ УПРАТНА СТАЊУ	ПОСЛОДОВНЕ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ
ГРНЧАРИЦА	95х. 58 а 50 ч.	24х 9 а 7 ч.	7х 76а. 8 ч.	2х 24а 39 а	7х 76а 8 ч.	2х 24а 39 ч.	У РАДОВИ УПРАТНА СТАЊУ	ПОСЛОДОВНЕ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ
ЈОШАНИЦА	483х	633х	4х	6х	4х	6х	У РАДОВИ УПРАТНА СТАЊУ	ПОСЛОДОВНЕ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ	БРАТСТВА УПРАТНА СТАЊУ	ОДНОСИ УПРАТНА СТАЊУ

је овај захтев проследио Епархијском управном одбору Епархије шумадијске, а овај Управа манастира, који су затим послали тражене извештаје Епархијском управном одбору у Крагујевцу. На основу ових извештаја је састављена табела за Шумадијску епархију, која речито говори о огромним земљишним и материјалним губицима манастира Благовештења, Вољавче, Каленића, Гринчарице и Јошанице, после спроведене аграрне реформе (види слику).

Благовештењу је одузето 629 ха (од 39 ха обрадиве земље, остало је 15 ха; од 620 ха шуме, остало је 15 ха). Вољавчи је одузето 245 ха (од 30 ха обрадиве земље, остало је 6 ха; од 225 ха шуме, остало је 4 ха). Каленићу је одузето 1001,66 ха (од 84 ха обрадиве земље, остало је 17,67 ха; од 950 ха шуме, остало је 14,67 ха). Гринчарици је одузето 112,67 ха (од 95,58 ха обрадиве земље, остало је 7,76 ха; од 27,09 ха шуме, остало је 2,24 ха). Јошаници је одузето 1106 ха (од 483 ха обрадиве земље, остало је 4 ха; од 633 ха шуме, остало је 6 ха). Узе-

Епископ шумадијски Валеријан у манастиру Јошаници

то у целини, држава је од побројаних манастира укупно одузела 3094,33 ха земље (што значи да је оставила само 92,34 ха), заједно са извесним бројем воденица и господарских зграда, које се у појединачним извештајима манастира помињу. Храмови су углавном у добром стању, док су конаци Јошанице доста оштеће-

ни, а Благовештења и Гринчарице потпуно спаљени. О сиромаштву и тешком животу монаштва, које је упркос свему покушавало да оживи ове светиње, јасно говоре и наводи из извештаја настојатељнице манастира Благовештења, схи-игуманије Марије, где стоји, да је уместо уништених конака "само остала штала из тврдог материјала које (смо) ми обновили и приспособили за живљење сестара са мале 4 собице".

Из наведених података можемо да видимо страховите размере пљачкања имовине ових манастира, која је вековима стицана, углавном прилогом побожних дародаваца. Међутим, и поред бројних покушаја Српске православне цркве да јој се одузета имовина врати, ни до данас то није учињено.

Овим кратким прилогом подсећамо читаоце *Каленића*, а нарочито државне органе наше земље, да је неопходно у што краћем року исправити поменућу неправду и вратити Цркви оно што јој припада. ■

Владан Миливојевић

Упокојила се у Господу

ИГУМАНИЈА МАНАСТИРА САРИНЦА МАТИ ХАРИТИНА

Једна од најугледнијих монахиња Шумадијске епархије и наше помесне Цркве, игуманија Харитина, старешина манастира Светих апостола Петра и Павла - Ралетинца у Левчу, преставила се у Господу 10. октобра ове године. Свету литургију и опело са више од двадесет свештеномонаха и свештеника служио је епископ шумадијски Г. Јован. Учешће у опелу великог броја монаха и монахиња, како из Шумадијске епархије, тако и из других епархија наше Цркве, као и верног народа, говори о великом угледу који је у црквено - монашким редовима уживала мати Харитина. То су потврдиле и надахнуте речи опроштаја које су уснулој монахињи, познатој по строгости и монашкој дисциплини и спремности да отворено го-

вори о свим питањима црквеног живота, али и по љубави и разу-

мевању за свако Божије створење, упутили епископ Јован и архимандрит Сава из манастира Студенице.

Игуманија Харитина (Минић) рођена је 1934. године у Прељини код Чачка у породици која је била шире позната по својој оданости Цркви. Замонашена је 1962. године у Светониколајевском манастиру Гринчарици од епископа шумадијског Валеријана. У периоду од 1955. до 1961. живела је у овчарско - кабларском манастиру Срећење. Духовно је стасала у манастиру Ралетинцу уз угледног архимандрита Гаврила (Димитријевића). Након његовог упокојења, преузела је руковођење овом светом обитељи, која је постала молитвено и подвижничко средиште левачког краја. ■

Свети Јован Златоусти - слава Богословије у Крагујевцу

ЈЕДИНСТВО ЖИВОТА И ТЕОЛОГИЈЕ У ЦРКВИ

Литургијско сабрање око епископа - Господина Јована шумадијског, суштина ове славе, на којем је професор Александар Сенић рукоположен у чин ђакона, симболизовало је оно што се ученицима свкодневно предаје: живот у Цркви је љубавна заједница коју окупљају дарови Духа Светога

Црквену праксу која се негује у Крагујевачкој богословији и по којој се празновала овогодишња слава, најбоље је изразио ректор, протојереј ставрофор др Зоран Крстић, поздрављајући учеснике, када је рекао да су сви дошли на славу - по љубави, јер њу, пре свега, пројављује ово училиште. Радосни су били ученици и наставници Богословије Светог Јована Златоустог што је ту њихов духовни старешина, епископ Јован, што су дошли изасланици свих богословских школа Српске цркве, што су ту представници државне власти која у црквеној просвети види своје укрељење, министар вера у републичкој влади проф. др Милан Радуловић и његов помоћник протојереј др Љубивоје Стојановић, па што су их и ове године обишли добротвори, Милица Квајић и Вера Пантовић, што су ту свештеници и монаси из цркава и манастира Шумадијске епархије, такође сатрудници и добротвори, задовољство је било поздравити и представнике градске власти и потпредседника Епархијског управног г. Радишу Пљакића...

Богословље којим се живи у овом училишту и практично је потврђено на самој Светој литургији, током које је у чин ђакона рукоположен професор ове школе, дипломирани теолог Александар Сенић. Након што су то доживели, ђаци ће јасније разумети шта значи раздељивања дарова Духа Светога на Литургији. Упечатљиве ће бити и речи поуке које је новом свештенослужитељу - ђакону школског храма упутио епископ Г. Јован. И славска проповед, у славу светости Господа и угодника Његовог, светог Јована Златоустог, коју је изговорио јереј Милић Марковић, духовник Богословије, била је у

духу теологије која се негује у овој школи:

“Диван је Бог у светитељима својим, певао је цар Давид. Да је то тако, сведоче нам бројни примери светитеља Цркве Божије, а међу њима и пример светог Јована Златоустог. Свети Јован Златоусти је свети због јединог светог, светла Израиловог - Господа Христа. Када говоримо о светости, знамо да светост није само плод нашег личног труда, већ је светост дар Божији којим Бог награђује оне који Га љубе и који учествују у заједништву с Њим. Светитељи су откривење, а Господ Исус Христос је најсавршеније откривење Божије, како нас учи свети апостол Павле у Посланици Колашанима, када каже да је Он видљиво обличје невидљивог Бога.

Свети Јован Златоусти и у данашња, модерна времена, јесте духовни вођа свима нама, како онима који живе монашким животом, тако и онима који се баве теологијом и онима који руководе Црквом Божијом. Када данас употребимо израз богослов или теолог, мислимо на оне појединце који су завршили одређену богословску школу и стекли адекват-

но образовање. Али, рана црква само је три личности називала овим именом, светог Јована еванђелисту, светог Григорија из Назијазма и и светог Симеона Новог Богослова. Теологија у то време била је пре свега теологија срца и сматрало се да се Бог открива, односно дарује своје Божанствене енергије онима који имају не само молитвену технику, већ онима који своје поуздање и идентитет граде на Господу, односно да је то дар Божији онима који своје срце и мисао усресреде на самога Господа.

Какво је то учење светог Јована Златоустог које је и данас у нашој Цркви живо, када кажемо да држимо веру светог Јована?

Пре свега, то је учење о Богу. У Светом писму се каже да небеса казују славу Божију. Али, за светог Јована Златоустог, говорење о Богу подразумева лични сусрет с Живим Богом. Бога не можемо познати ни на један други начин, него онако како Бог познаје сам себе - то је вечна и нераздељива љубавна заједница Оца, Сина и Светог Духа. Тако треба да постоји и наша Црква и наш живот, уподобљен Богу, којег ћемо упознати када се лично

сусретнемо с Њим, када доживимо Њега и када живимо Њим.

Учење светог Јована о Христу подразумева, пре свега, добровољно смирење које је Господ узео на себе, и како нас учи свети песник и владика - да васкрсења не бива без смрти, односно да у светлости Распећа и Васкрсења Христовог и ми разумемо наш живот и нашу будућност.

Када свети Јован говори о Цркви, о њој говори као живој заједници, као Телу Христовом, као онима који непрестано ишчекују долазак Господа, смире-ни, који показују љубав према Богу тако што искрено воле свога ближњег и што у сваком човеку познају самога Господа. Дух Свети конституише нашу Цркву и Дух Свети гради, не појединачно добре хришћане, већ тело Христово. И свети Јован Златоусти потврђује ону древну истину - један хришћанин, ниједан хришћанин, дакле, наше постојање зависи, пре свега, од ове наше заједнице окупљене овде, на једном месту, сабране око самог Господа.

Када говоримо о Духу Светоме, онда кажемо да се дарови Духа раздају овде на Литургији. Али, када се неко рукополаже, ми подразумевамо да то није ствар само људске воље, већ да је то ствар Божије воље, да је Бог ту лично изабрао, призвао на посебно служење у Цркви, а да ми само откривамо и потврђујемо вољу Божију речју - достојан.

Године 376. после Христа епископ антиохијски Флавијан рукоположио је светог Јована Златоустог за презвитера и тога дана Јован се пита: да ли је истина оно што се данас догађа с мношвом, да ли је то сновиђење или је то јава? И ми се данас молимо Господу да тај сан буде зиста јава, молимо се Богу за

онога који се рукополаже. Помолимо се Господу Исусу Христу да пошаље на све нас Духа Светога који собом доноси присуство Божије сваком ономе ко своје срце отвара на куцање Христово."

Након што су, током славског ручка, гости из богословија у Београду, Сремским Карловцима, Нишу, Фочи и са Цетиња, упутили братске поздраве који су били више разумевање одговорности пред којом се налази црквена просвета него пригодне честитке, о суштини мисије Цркве, у форми захвалности свим сабра-нима, говорио је ректор, отац Зоран Крстић:

"Увек имамо на уму речи Христове - ако љубави имамо, познаћемо се да смо Његови ученици. Не по томе шта мислимо, не чак ни по томе какви смо, него по томе - ако љубави имамо једни према другима. Господ нам изричито каже, Његови смо ученици ако љубимо једни друге. Нама људима одговара да то преобразимо у некаква друга мерила, па да кажемо да ћемо волети оне који нам по нечему одговарају, да ћемо волети истомишљенике и оне који нам импонују, али Господ нам није то рекао, већ једни друге без обзира какви су ти други и какви смо ми. Према томе, ово ваше присуство доживљавамо на тај начин и немамо друге могућности и други начин да вам захвалимо, сем речи - хвала."

Именом поменувши све који на љубави граде однос са Богословијом, од епископа Г. Јована, који се постарао да школа добије ускоро још један објекат, велику салу од 2500 квадратних метара, до бивших ђака који се радо враћају у своју матицу, која им је, без сумње, остала у добром сећању, ректор је нагласио да ће Златоустови последници и даље уводити децу у Цркву и развијати код њих љубав за теологију, јер, закључио је, нема живота у Цркви без теологија и нема теологије без живота у Цркви.

Сутрадан по празнику, у недељу, на покладе Божићног поста, ради захвалности свима који се стараше да Богословија у Крагујевцу узрасе до завидне духовне висине, служена је Света литургија, на којој је посебна благодарност исказана оснивачу, блаженопочившем епископу шумадијском Сави.

Сагласно пракси ове школе, о којој је било речи, на Литургији, по благослову надлежних, беседио је ученик IV разреда Растко Лукић, чију беседу (23. недеља по Духовима, Јеванђеље, Лк зач. 38 /8, 26 - 39/) преносимо:

"Ваше преосвећенство, часни оци, браћо и сестре!

Још од стварања, човек је у свом животу требало да пројави истинско јединство са Богом, које је требало да се појави кроз привођење творевине у загрљај Творца. Ипак, човек је одбацио овај призив, и поуздавши се у себе као самодовољно биће, независно од Бога, животни темељ творевине сместио је у своју смртну природу. Оцепивши се тако од Бога, пригушио је лик Божиј по којем је створен, обавивши га велом таме.

Пример оваквог човека, који је ушао у потпуну таму постаја-

ња, видимо и у Гадаринском бесомучнику. Човек, попут овог Гадаринског бесомучника, који је одбацио љубав Божију изабрао је мржњу као основну садржину свог живота. Сваки приступ Божије љубави за таквог човека је пакао. Као што смо чули у данашњем Јеванђељу, долазак Сина Човечијег за овог Гадаринца је долазак вечних мука, а не остварење онога за чим цела творевина жуди. Присуство једне личности испуњене љубављу за овог човека је смрт. Присуство неизмерне љубави разгорева његову мржњу, која га пече и уводи га у пакао гордост и самодовољности. Свако присуство опита тројичног живота, који је љубав, за њега је мучење. Он не жели да прихвати истинки живот, већ остаје у границама преживљавања у оквирима палог света. Бесомучник из Гадаре је пример човека који је промашио циљ због кога је створен. Он себе види и оствару-

је у оквирима пролазности, и одбија да крене путем који ће га одвести у живот Будућег века.

Једини пут који ће човеку обезбедити сигурно пристизање до циља и усидравање у луку живота је пут Христа Богочовека. Богочовек Христос је једини образац нашега живота и личност кроз коју треба да сагледавамо све. Као што је његов живот био жртва и надилажење индивидуалности, својствене само створеној природи, и наш живот треба да постане љубав према ближњем која не престаје ни по цену жртве. У сваком тренутку свог живота међу људима, Христос је надилазио оквире створеног, а све ради безразложне љубави према човеку. Ради човека, Он се жртвује, прихватајући страдање и смрт. Управо, уздизање изнад пролазних ствари и улазак у јединство са Христом треба да постане садржај живота свакога од нас, да би се тако обожили

и охристовили. Овај подвиг – уздизање изнад наше пропадљиве природе се нарочито одгледа у постовима Цркве. Пост је одрицање од онога што нам је природно, али не одрицање у смислу одбацивања и потцењивања природе, већ преображај нашег односа према Богу и свету – премљење као прихватање животних односа који ће у својој пуноти бити остварени тек на крају историје. То значи прихватити Цркву као свој живот, тј. прихватити позив на службу царског свештенства целе творевине, које ће творевину, даровану од Бога, унети у вечну заједницу Бога и човека.

Овај истински живот ми пројављујемо управо данас, сабрали око епископа, истинске слике Христове, који је глава ове Цркве. Прихватимо ово Евхаристијско благодарење као свакодневницу нашег живота и уђимо у радост Господара нашега. Амин!" ■

Свети Јован Златоусти

ДА ТЕ НИКО НЕ ВИДИ КАД СЕ МОЛИШ

Кад нас мука натера да нешто морамо да тражимо и од људи, прво се увек (као што сви знате) морамо срести са њиховим вратарима, њихове чанколице и ласкавце морамо мољакати и далеки пут предузимати. Код Бога, пак, свега тога нема, јер Он прима молбе и без посредника, без наплате и без сваког трошка се одазива на нашу молбу. Довољно је само завапити срцем и сузе пролити па ћемо Га одмах придобити за себе. И када човека молимо, обично пазимо да не би какав наш непријатељ или противник или баш и пријатељ, који се тамо додворио, пошто би о нашој намери размислио, супротно томе се изјаснио и оно што је праведно као неправедно приказао, док се код Бога тако нешто не може ни замислити. Јер ако хоћеш, говори Он, да се молиш ти дођи сам кад никог другог нема, тј. срцем проговори не говорећи уснама. *Уђи у клијет своју, и зашворивши врата своја, помол се Оцу своме који је у тајно-сти; и Отац твој који види тајно, вратиће ти то јавно* (Мт 6, 6). Прими, дакле, колика је то част када ти тако говори: "да те нико не види кад се молиш, а када те ја будем удостојио части, цео свет ћу призивати за сведочанство Моје доброте".

Уосталом, слушајмо Њега и немојмо се молити за жалост (непријатеља) или на штету наших непријатеља, а нарочито немојмо тражити начин на који да нам се помогне. Јер кад људима који се о нама стара-

ју и код судова нас бране, само готово дело саопштавамо, а о средствима ништа не говоримо, тек пред Богом не смемо тако поступати. Јеси ли Му потребу своју исказао, јеси ли рекао о томе како си пострадао, немој говорити о начину на који треба да ти се помогне, јер Он врло добро зна, шта је за тебе корисно.

Има много и таквих који уместо молитве читаве стихове читају па наглашавају: Господе! дај ми здравље телесно, удвоји моје имање, узврати моме непријатељу и слично, а све је ово сасвим безумно. Зато ти презри све као цариник који је говорио: *Боже, милосиљив буди мени третиноме!* (Јлк 18, 13), моли се, а Он ће већ знати на који начин ће ти помоћи. *Нећо штићити, рекао је, најпре Царство Божије и њравду његову, и ово ће вам се додати* (Мт 6, 33). Тако дакле, љубљени, разумно и са сваком скрушеношћу и смерношћу треба да се молимо, бијући прса своја као цариник па ћемо добити оно што иштемо. Јер ако се са гневом и узнемираним духом молимо, бићемо пред Богом мрски и презрени. Зато скрушимо срце своје, смиримо душе наше и помолимо се како за себе саме, тако и за оне који нас ожалостише. Таквом ћеш молитвом задобити судију Бога да буде у помоћи души твојој и на твојој страни да се нађе. Јер је такав обичај код овог судије. Он више чува и молитве испуњава онима који се за своје непријатеље моле, који не злопамте и на непријатеље се своје не подижу. ■

ИЗ ЛЕТОПИСА ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ

Манастирак - Велика Крушевица

Нови манастир у Левчу

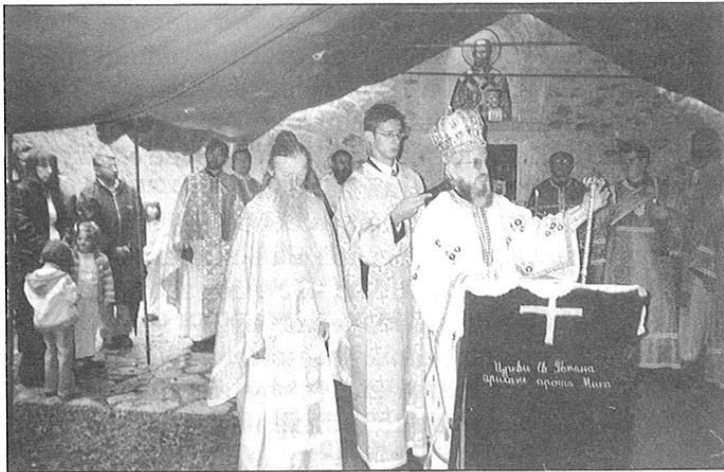
Храм Светог оца Николаја у Великој Крушевици, назван у народу Манастирак, подигнут је, вероватно, у доба деспота Стефана Лазаревића. Као црква моравског стила препознатљив је по виткој куполи зиданој од речног камена. Налази се поред корита реке Крушевице, а окружен је планинама и бујном вегетацијом тако да га околина чини јединственим по положају и лепоти.

Манастирак, име које се вековима преноси међу Левчанима, сведочи да је црква у прошлости била мали манастир. По гробним местима у храму може се закључити да је био настањен монасима.

После готово три века, овај храм добио је новог житеља. Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован, у недељу, 18. септембра ове године, са монаштвом и свештенством Шумадијске епархије служио је Свету литургију и прогласио је овај храм манастиром. За манастирског житеља поставио је јеромонаха Никодима (Перића). Овом јединственом и несвакидашњем догађају присуствовао је велики број верника из Левча и околних крајева.

Епископ је у беседи истакао да ова светиња никад од народа и није била напуштена, јер су овде верници у свако време долазили и молили се Богу. Изразио је и уверење да ће и даље Манастирак у црквености Лавча играти велику улогу. Похвалу је заслужио и Црквени одбор Велике Крушевице за труд око обнове Манастирка.

Сретко Петковић, свештеник

РАБРОВАЦ

Молитвена почаст градитељу цркве

Након Свете литургије коју је у новом храму Светог великомученика Георгија у Рабровцу код Младеновца служио епископ шумадијски Г. Јован у суботу, 29. октобра ове године, обављено је преносење земних остатака свештеника рабровачког Витомира Никодијевића са месног гробља у порту цркве, подигнуте, пре свега, његовим старањем. Преданом и угледном служитељу олтара Господњег и народном молитвенику служен је и парастос. Овај

чин представљао је праву молитвену почаст оцу Витомиру који је кроз своју личност пројављивао традиционалну црквеност народа Шумадије.

О важности правилног односа православних према упокојенима и нашим гробљима говорио је епископ Г. Јован, док је садашњи парох рабровачки, јереј Владан Јовановић с великим поштовањем и уважавањем представио лик покојног оца Витомира, о коме ће *Каленић* посебно писати као изузетној личности - свештеник је постао у седмој деценији живота.

Владан Јовановић, јереј

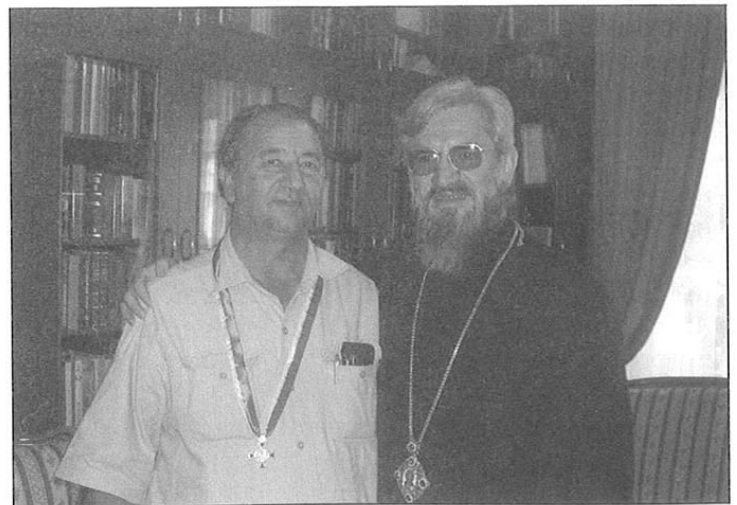
ДУБОКА - ЈАКОВИЋ

Црквена слава бившег манастира Јаковића у Дубокој

Угледан, некадашњи манастир Јаковић, који се налази недалеко од Јагодине, важно црквено - народно сабориште од средњег века до борби за ослобођење од Турака у 18. и 19. веку, сада парохиска црква села Дубоке, прославио је ове године своју храмовну славу - Светог апостола Јакова, брата Господњег (5. новембра) Светом литургијом коју је служио Преосвећени владика шумадијски Г. Јован. Верни народ је заједно са својим владиком певао и славио Господа онако искрено и једноставно, како само наш народ уме.

Епископ је, као прави учитељ, проповедао о значају црквене славе као благом дану за цело село. Након сечења славског колача, новоизабрани Црквени одбор, на челу са председником Мирославом Вучићем, положио је заклетву пред Богом, епископом и народом, да ће све радити у интересу Цркве Христове. И славска трпеза љубави, коју је припремио колачар Драган Сретеновић, била је прилика да се говори о све живљем црквеном животу у Дубокој.

Иван Цветковић, парох дубочки

КРАГУЈЕВАЦ

Епархијски орден Карађорђе верним сарадницима и помагачима

Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован, изражавајући, пре свега благодарност Бо-

гу, а ценећи људске заслуге, одликовао је епархијским орденом Карађорђе блиске сараднике - г. Љубомира Тимотијевића из Аранђеловца и г. Милована Маринковића из Тополе. Њихове заслуге за материјално укрепљење Цркве Божије у Шумадији су многобројне, овом приликом поменимо да је г. Тимотијевић велики приложник материјала за реставрацију Саборне цркве у Крагујевцу, а г. Маринковић велики добротвор шумадијских манастира и цркава, пре свега Никоља у Шаторњи и Брезовца, тополских храмова...

АРАНЂЕЛОВАЦ

Архијерејска литургија у цркви Светих апостола Петра и Павла

Његово преосвештенство епископ шумадијски Г. Јован служио је, уз саслужење свештеника Шумадијске епархије, Свету архијерејску Литургију 13. новембра у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу. У току Свете литургије владика је рукоположио Петра Бранковића у чин ђакона. Том приликом епископ је упутио новог клирика наше епархије на крстоносни пут свештенства, поучивши га бираним речима:

“Примио си велики дар. У зависности од искренности твоје вере, Бог прима твоје молитве, а од нас Црква те уздиже чак и изнад анђела. Буди спреман на грдњу и невоље, јер је пут истинског хришћанина, а нарочито свештеника, тежак и трновит. Али, ако будеш имао смирење бићеш спреман да истрпиш све невоље и, као добри пастир, немоћи наше узнећеш на себе.”

У својој проповеди владика је нарочито истакао да је важно имати љубав, веру, наду, чисто срце и чинити добра дела. Такође, нагласио је: “Хришћанство није ни религија, ни наука, ни песма, већ живот. Оно у шта верујемо то и проповедамо и тако живимо, јер Бог нам је дао веру да је чувамо од духовног зла.”

Светој литургији присуствовало је више стотина верника.

Тијана Милосављевић

КРАГУЈЕВАЦ

Ђурђиц - слава епископа шумадијског Г. Јована

На дан када многи Срби, међу њима и наш владика шумадијски Г. Јован, прослављају једног од својих Господу најблиских молитвеника - Светог великомученика Георгија Победоносца (Обновљење његовог храма), атмосфера у Успенској катедралној цркви у Крагујевцу била је свечарска и узвишена, осећало са да је наш духовни предводник тога дана, преко молитава своје заштитнику, светом великомученику Георгију, још ближи Богу у Литургијској молитви за све нас. Након резања славског колача, почеле су да се окупљају угледне званице - браћа у Христу, епископи жички Хризостом, врањски Пахомије, браничевски др Игнатије, многи свештеници, монаси и монахиње, сарадници на плану побољшања црквеног живота на земљи ради славе у Царству Небеском, приложници и добротвори. Дошли су градоначелник Крагујевца г. Верољуб Стевановић, председници општина у Шумадијској епархији, потпредседник Епархијског управног одбора г. Радиша Пљакић, професори богословских училишта, епископова родбина...

Председник Владе Републике Србије г. др Војислав Коштуница епископу шумадијском Г. Јовану упутио је, поводом Крсне славе, следећу честитку:

“Ваше преосвештенство, најсрдачније Вам честитам Крсну славу - Обновљење храма светог великомученика Георгија - Ђурђиц.

Поштовани и драги Владико, данас нам је потребна сва духовна снага да истрајемо у праведним настојањима и сачувамо наше Косово и Метохију које, по Божијем и људском закону, припада српском народу.

Шумадија, о којој се Ви духовно старате, средиште је Србије последњих три стотине година српске историје, од времена када су се насељавали преци данашњих Шумадијанаца из Црне Горе, Брда и Херцеговине, водећи је носилац идеје обнове српске државе и јединства српског народа.

Пре два века, Карађорђево вољом, Шумадинци су први стигли до манастира Бањске, као што им је сто година касније припала част, под заставом “Цара Лазара” да буду први на Косову.

Драги Владико, знам да носите тешко духовничко бреме старања за Цркву и поверени Вам народ и да неуморно обнављате Шумадијску епархију, укрепљујете веру и дајете снагу нашем народу да истраје на путу Светог Саве и Светог Симеона.

Уверен сам да ћемо заједничким радом свих којима је стало до истинског бољитка нашег народа, уз Ваше молитве и с помоћу Светог великомученика Георгија, јачати јединство српског народа и истрајати у залагању за праведну ствар.

Најсрдачније Вам честитам Славу и искрено желим да Вам Свети великомученик Георгије, који непрестано духовно војују за нас, подари духовну радост, мир и крепко здравље.”

Р. К.

Устоличење Теофила III, новог патријарха јерусалимског

СМУТНО ДОБА У ЈЕРУСАЛИМСКОЈ ЦРКВИ

У присуству сто хиљада верника, представника помесних Православних цркава (Константинопољске, Руске, Александријске, Грузијске, Српске, Румунске, Бугарске, Кипарске, Грчке, Албанске, Пољске, Чешко - Словачке), изасланика инославних цркава и верских организација, државних делегација Републике Грчке (председник Папуљас, министар иностраних послова Скандалакис), Јордана, Палестине, Катара, Републике Кипра, 22. новембра ове године у Јерусалиму, у цркви Гроба Господњег, устоличен је 97. епископ Јерусалима - патријарх Теофил III. Српску православну цркву представљали су митрополит црногорско - приморски Г. Амфилохије, епископ шумадијски Г. Јован и епископ браничевски Г. Игнатије.

Уколико би занемарили све догађаје који су претходили избору новог првојерарха, као и контроверзе, везане за само устоличење, овако би гласила агенцијска вест о интронизацији патријарха Теофила III. Међутим, проблем Цркве у Јерусалиму је овом устоличењу додао несвакидашње додатне информације.

Када је маја месеца ове године у Кападокији матурантска екскурзија крагујевачке Богословије, чекајући полазак аутобуса, отпратила на ВВС-у прославу шездесете годишњице завршетка Другог светског рата, не мало изненађење и запрепашћеност изазвао је прекид репортаже из Москве немонтираним снимком из Јерусалима, на којем, за промену, није било извештаја о самоубилачким нападима. Уместо тога, наши професори и ученици, имали су прилику да виде како се патријарх јерусалимски Иринеј свађа са окупљеним народом, како га неки људи нападају, кидају пластичне вреће и ваде документацију коју је патријарх покушао да изнесе из зграде Патријаршије, да би сукоб кулминирао тиме што патријарх долази у блиски контакт са грађанима. После ове сцене, остали смо без коментара, али је објашњење ускоро следило. Представници дванаест помесних цркава су 25. маја 2005. године донели одлуку о престанку општења са патријархом Иринејем, који је на том месту био од 13. августа 2001. године. Ово је био епилог скан-

Нови јерусалимски
патријарх Теофил III

дала који је започео када је патријарх Иринеј, без знања и одобрења Светог архијереског сабора Јерусалимске право-

славне цркве одлучио да Израелу да у дугорочни закуп (на 99 година) црквено имање (које су Палестинци завештали Цркви) у источном (палестинском) делу Јерусалима. Израелска влада је имала намеру да на овом терену (неколико хектара) изгради насеље за јеврејске насељенике. Осим овога, патријарх је дао у закуп и два хотела у старом граду. Уколико се има у виду да скоро 98% Јерусалимске цркве чине Арапи-Палестинци и познајући „гордијев чвор” односа Израел-Палестина, онда је сасвим јасно зашто је реакција на ову патријархову самовољу била бурна.

Патријарх Иринеј, међутим, није желео да се повинује одлуци сабора него је, шта више, покушао да изазове раскол, рачунајући на подршку арапског дела Цркве јерусалимске. Свети

Делегација СПЦ са новизабраним јерусалимским патријархом

синод јерусалимске Цркве га је због тога 6. јуна 2005. године вратио у ранг монаха (што је црквено-канонски дискутабилна одлука). Овом одлуком започиње права игра надмудривања израелске владе и Јерусалимске цркве. Израелска влада, наиме, не жели да призна свргавање патријарха Иринеја из сасвим логичних разлога и прети да неће да призна избор новог патријарха. Не осврћући се на претње и упозо-

рења Тел Авива, уз пристанак и одобравање Јордана, Палестине, као и васцелог православног света, Свети архијресјки сабор Јерусалимске цркве је 22. августа ове године, за новог патријарха јерусалимског изабрао дотадашњег архиепископа таворског Теофила, који је као патријарх понео име Теофил III.

Патријарх Теофил III (мирско име Илија Јанопулос) рођен је 1952. године у Грчкој. У братство Светога Гроба ступио је у јулу 1964. године, а исте године уписује јерусалимску патријаршијску школу, коју завршава 1970. године. Тадашњи патријарх јерусалимски Венедикт га је замонашио 28. јуна 1970. године. На монашењу је добио име Теофил.

Српски архијереји поред моштију святог великомученика Георгија

Исте године је рукоположен у чин ђакона, а 1975. године, архиепископ јерапољски га рукополаже у презвитерски чин. После завршетка студија на Богословском факултету Атинског универзитета, постао је главни секретар Светог синода у Јерусалиму. Године 1978. удостојен је архимандридске титуле. У периоду између 1991. и 1996. године постао је игуман манастира Светог Георгија Победоносца у Кани Галилејској, а од 2001. до 2003. био је представник јерусалимског патријарха при Руској патријаршији. Године 2003. постао је епитроп патријарха јерусалимског у Катару, а следеће године Свештени синод Јерусалимске патријаршије изабрао га

је за скевофилакса (чувара Гроба Господњег).

Израелске власти су 10. новембра оштро упозориле представнике Јерусалимске цркве, да не врше устоличење и поновиле раније изнесен став да новог патријарха неће признати. Имајући у виду да је новоизабрани патријарх анулирао уговоре о закупу свог претходника, решење кризе није на помолу. У свом обраћању председнику Израела,

господину Харецу, како преноси лист Катимерини од 28. новембра, патријарх Теофил је изјавио да није у могућност да пристане на ратификацију уговора о закупу његовог претходника којом је Палестинска област у Јерусалиму дата Израелу на укупно 198 година. Наглашено је да преговори са министром за Јерусалим у Влади Израела, господином Цахи Ханегбијем, нису дали никакав резултат.

Посматрајући из балканске перспективе ситуацију у Цркви мајци, једино што можемо да учинимо, јесу наше молитве да се у догледно време у њу врати мир. ■

Владан Костадиновић

ПАСТИРУ ДОБРИ, РАДУЈ СЕ, ОЧЕ НИКОЛАЈУ

Песма пета

Међу јерарсима велики,
апостола истоимени,
с анђелима равностојатељу
у престола Владике недоступно,
Арија безумног посрамио јеси,
због тога вапимо ти, Николају:
Радуј се, светитеља улепшање
и стубе црквени
Руку ми дај, Николају, помоћи,

молећи се Господу,
јер бура ме греховна потапа,
и приведи тихоме пристаништу покајања,
оче, твојим молитвама.
Ако и много безаконовах, Николају,
не одступам од наде у покровитељство твоје,
свагда "радуј се" приносити,
ти ме избави од сваке скрби и беде,
јер колико хоћеш све можеш.

Из канона светом Николи, српски рукопис

РАНОВИЗАНТИЈСКИ ОСТАЦИ У ТЕМНИЋУ И ЛЕВЧУ

Подручјем Темнића и Левча доминирају висови и побрђе планина Јухора и Гледићких планина и долине шумадијских река: Каленићке реке, Жупањевачке реке, Риљачке реке. Природни услови разлог су густе насељености Левча и Темнића у континуитету од најстаријих праисторијских култура до данас

Неизбежна последица ратних дешавања у време касне антике и рано византијско време, 6. и прве половине 7. века, била је несигурност на путевима, посебно оним који су ишли преко брдских превоја, где су деловали латрони, антички хајдуци, плџачкаши и побуњеници који се нису покореваали никаквој власти. За осигурање брдских подручја и друмских праваца и држање у покорности планинских сточара, на брдским превојима, надомак племенских брдских заједница, подизана су утврђења. Једно од утврђења које је имало такву улогу свакако је било и Градиште - Момчилов град у Пајковцу. Тражећи комуникацијске правце који су ишли преко Јухора, поред Момчиловог града, то свакако морају бити правци који воде према утврђењу Јеринин град, на западним падинама Јухора, изнад ушћа једног потока у Црну Гређу, у атару села Драгошевца, или утврђењу Градац у селу Секуричу где се назире изглед основе утврђења кружног облика, ширине темеља од једног метра. Једно од исходишта наставка ове комуникације даље у Шумадију јесте утврђење Јеринин град у Великој Сугубини - Мишевићима, у беличком крају. Археолошка ископавања овог утврђења показала су логичан наставак две фазе живота, касноантички слој 4. века и рановизантијски слој живота током 6. и 7. века, са бројним налазима типичне касноантичке и рановизантијске керамике, и као на Момчиловом граду појединачним налазима, коштаног чешља, фибуле са посувраћеном стопом, гвозденог звонцета, тробридрих стрелица и одломака стаклених посуда.

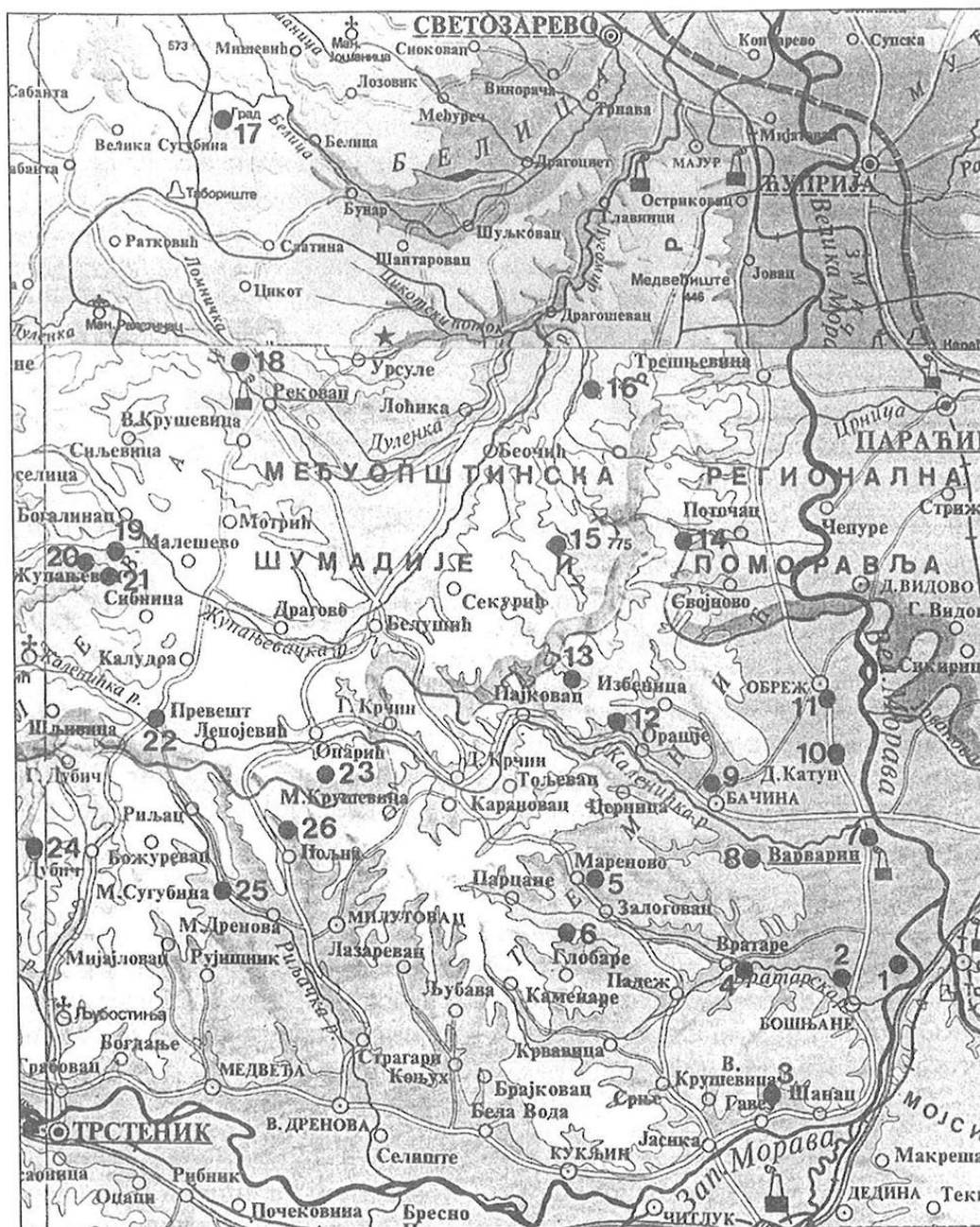
Положај утврђења званог Градиште на самом јужном крају Јухора, у атару села Пајковац, говори да је овуда пролазио један брдски комуникацијски правац.

Т. Бушетић још 1903. године пише: "Између Девојачке стене и Градишта јесте стари пут којим се ишло из Левча у Варваринско поље". Данас се на врху Градишта уочава некадашњи изглед издуженог, правоугаоног утврђења димензија 100 x 80 метара, са једном кулом на месту улаза у утврђење уз који је био прокопан шанац. Са врха Градишта добра је визуелна контрола према западу у долину Каленићке реке. На површини унутар и околу утврђења не могу се уочити покретни налази керамике или нечег сличног, једини налаз је одломак нарукнице од стаклене пасте. Непосредно поред утврђења, до саме такозване Девојачке стене, налази се планински пут, који на истоку полази од саме великоморавске обале, а на Јухор се почиње пењати недалеко од цркве у Орашју. Полазећи уз утврђење пут одлази даље према утврђењу у атару Секурича. У инвентарним књигама Народног музеја у Београду постоје подаци о откупу предмета средњовековног порекла у селу Бачина. Реч је о остави сребрних гривни нађених, како се каже, на "средњовековном граду Јухору". Како је налаз из села Бачине, тај средњовековни град може бити само Градиште у Пајковцу које је најближе и гравитири Бачине.

У селима уз само источно подножје Јухора постоје бројни трагови које приписујемо старијим насељима. Тако, на пример, у селу Орашју, где је црква коју је према предању зидао краљ Милутин око 1321. године, налазимо некакве темеље које народ приписује летњиковцу краља Милутина, а што би могло бити траг неког античког објекта. Слично, у суседном селу Избеници на потезу Селиште мештани су још пре стотинак година проналазили римски новац. Вредни пионир истраживања Темнића, С. Мија-

товић, каже да се око Момчиловог града и села Хан и Рапшевице "највише налазе неке паре за које народ вели да су цара Костадиана". Када говоримо о налазима новца на потезу коридора између Јухора и Велике Мораве, треба истаћи налаз оставе римског сребрног новца пронађене на непознатом локалитету. Приликом публикавања оставе, која се и данас налази у Бечу, W. Kubitschek, 1900. године наводи да је нађена у малом селу између Крушевца и Јагодине. Како је пут између Крушевца и Јагодине у то време ишао уз леву обалу Велике Мораве, налаз вероватно потиче са неког од локалитета који ће се поменути (Обреж, Катун, Бачина или сам Варварин). Остатак је сдржала 348 комада сребрних антонинијана од Елегабала до Требонијан Гала и Емилијана; у склопу оставе пронађен је и златни накит.

На подручју села Обреж забележено је више археолошких налазишта. С. Мијатовић помиње локалитете Селиште и Буњиште. На истом локалитету и данас се проналази римски новац. Према сеоској легенди, Буњиште потиче из времена кад је поред Мораве била нека велика варош која се пружала од "Јагодине до Крушевца". Такве народне приче о великој вароши увек су сведочанство о важности комуникације и о густини распрострањања археолошких локалитета дуж комуникације. У селу Бачина, смештеном на ивици моравске долине, подно Јухора, постоји неколико археолошких налазишта. Што се антике тиче, најзанимљивији је налаз мање статуе Венере, а из Бачине потиче налаз римске изразито профилисане фибуле и два прстена са урезаним представама, у једном случају птице, у другом графона. Што се остатака античких насеља тиче, у Бачини бележимо ви-

- 1) Утврђење Бегем у Ма-
скарама, 2) Антички локали-
тети и место налаза остаци
римској новца у Бошњану, 3)
Локалитети Кућинице у Шан-
цу, 4) Налаз остаци новца 4.
века у Враћарима, 5) Античко
налазиште у Маренову, 6) На-
лаз римској новца у Парцани-
ма, 7) Археолошко налазиште
Вински подрум у Варварину, 8)
Античко налазиште Под ба-
њом у Бачини, 9) Античко на-
лазиште Орнице у Бачини, 10)
Археолошко налазиште у Гор-
њем Катуну, 11) Античко на-
лазиште Бућинице у Обрежу,
12) Црква у Орашју, 13) Утвр-
ђење Градинице у Пајковцу, 14)
Утврђење Градинице - Момчи-
лов њаг у Пошочцу, 15) Утвр-
ђење Градац у Секуричу, 16)
Утврђење Јеринин њаг у Дра-
гошеву, 17) Утврђење Јери-
нин њаг у Великој Суубини,
18) Утврђење Главцеја у Реков-
цу, 19) Утврђење Градац у Жу-
јањевцу, 20) Утврђење Јери-
нин њаг у Жујањевцу, 21) Ма-
ње утврђење Јеринин њаг у
Жујањевцу, 22) Утврђење
Град у Превешћу, 23) Утврђе-
ње Градинице у Ошарићу, 24)
Утврђење Градинице у Доњем
Дубичу, 25) Налаз остаци ви-
зантиској новца у Малој Суу-
бини, 26) Археолошко налази-
ште Басаи у Пољни

шеслојно налазиште Под Бањом, које помињу старији истраживачи (М. Милићевић, Ф. Каниц, С. Мијатовић) и локалитет Орнице, где се наслуђују обриси архитектуре, а на површини се налазе одломци керамике 3. и 4. века.

На локалитету Бранково у селу Горњем Катуну још С. Мијатовић бележи "стари новац, мо-
тике и друго". Мора се приметити да се пољопривредно оруђе, вероватно не без разлога, приказује готово као најчешћи налаз у Темнићу. На истом потезу у новије време је пронађена виминацијумска бронза Филипа Првог. Горњи Катун је и место налаза чувеног Темнићког натписа који највероватније представља четврти део камене плоче узидане у олтар. Натпис са 40 севастијских

мученика изнад Часне трпезе, аналоган са истовременим коптским натписима, не значи да су ту узидане моштите мученика, већ је то само хришћански начин заштите грађевине од рушења. Након проналаска натписа током 1910. године М. М. Васић и Љ. Стојановић су предузели сондажна ископавања на месту налаза натписа, која су утврдила да је реч о старосрпском насељу, где није било знакова неке чврсте градње. Копали су унакрсни ров у коме су пронађени остаци спаљених настанби са много запеченог лепа на плетеру. Сасвим је, дакле, могуће да натпис не потиче са самог места налаза, већ да је ту донесен као помоћни грађевински материјал још у средњем веку. Постоје само два локалите-

та са којих је могао бити донесен, а то су црква у Орашју или црква у Варварину. Варваринска црква, посвећена Успењу Богородице, саграђена је 1824. године, али сигурно на темељима неке старије грађевине. У аустријским изворима 18. века, Варварин се јављао као Бела Црква, али полемике око убикације средњовековне Беле Цркве, поменуте у повељи византијског цара Василија Другог Бугароубице, нису укључивале Варварин. Међутим, материјални остаци који дефинишу Варварин као насеље из класичног византијског периода 9 - 10. века нису занемрљиви. Међу налазима пронађеним приликом копања винарског подрума у самом Варварину истичу се: крчаг у облику амфора, суд са

једном дршком, као и данас изгубљени пар наушница - "са по три висуљка, танке сковане плочице у облику делтоида". Континуитет насељавања у самом Варварину потврђују и налази римског новца. Реч је о 12 сребрних антонинијана.

Јужно, уз претпостављену трасу античког друма, у селу Маскаре, уз леву обалу Западне Мораве, баш насупрот средњовековног града Сталаћа, налази се Бедем, најважнији рановизантијски локалитет Темнића и овог дела Поморавља. Први истраживачи Бедема још 1891. године су забележили: "Развалине леже на висоравни над Моравом и стране образују квадрат коме свака страна износи око 100 метара. Дебљина зидова околних већа је од метра. Осима зидова који образују речени квадрат има их унутра у квадрату још а неки су са округлим ћошковима. Поред овога имају и неки засвођени канали који изгледа воде у дубину. Опеке су двојачке, мале и велике. Мале су као обичне наше данашње, а велике су дугачке 32, широк 29, а дебеле 4 сантиметра. Од ствари казаше ми да је пре неколико година неђен одломак једног гвозденог наџака и одломак сабље, а од новца један златан новац још пре десет година и један сребрни новац који је веле послат у Београд."

Прве археолошке наменске обиласке овог терена спровео је пионир српске археологије М. Ризнић који наводи да су димензије утврђења 156 x 132 метра и да је утврђење зидано од камена и опека, са 12 истурених кула, удаљених 18 метара једна од друге, дебљине зидова 1, 25 метара. Према катастарској мапи локалитета Бедем, димензије кострума су ипак 130 x 130 метара. Најчешћи материјал који се може пронаћи на локалитету Бедема су одломци цигала, међу којима неке носе украс у виду мањег крста рељефно изведеног на површини цигле. Сличне крстове на циглама налазимо на локалитетима рановизантијских утврђења у Бреговини, у Балјанцу и на Царичином граду.

Локалитет Бедем у селу Маскаре била је типична тврђава са задатком контроле ушћа двеју великих река, Јужне и Западне Мораве, које ту чине Велику Мораву. Овакве тврђаве свакако контролишу и комуникације које иду долинама река. Због тога је у граду Сталаћу и било смештено једно од најснажнијих средњовековних утврђења Моравске Србије. Због тога је у 15. и 16. веку и било место базирања турске моравске речне флоте. Каструм Бедем је, захваљујући свом смештају, место сустицања свих комуникација које су се преко брдовитих шумадијских предела спуштале према Моравама. Аналогно са ситуацијом у Тракији, утврђење би могло бити део унутрашњег лимеса подигнутог за градитељске обнове Антонија Пија.

Најважнији поменути крак је свакако наставак друма од Бедема узводно левом обалом Западне Мораве према селу Бошњане, одакле потиче најзначајнији појединачни налаз античког порекла у Темнићу. Реч је суду - крчагу од бронзе датованом у 1. век, који се данас чува у Народном музеју у Београду. Приликом откупа претпостављало се да је реч о скупом налазу што није доказано. Са подручја села Бошњана, ужег локалитета Гај, потиче налаз два гвоздена раоника, а у северозападном делу пронађена је остава бронзаног новца 3. века, 61 комад ковања Виминацијума и два комада Дакије. Распон сачуваног новца оставе, од Гордијана Првог до Требонијана Гала и Волусијана, још једно је сведочанство немира који су половином 3. века прошли моравском долином.

Надомак Бошњана, у атару села Шанац, на ниској али доминантној речној тераси, изнад долине Западне Мораве, индикативног назива Кућиште, налази се вишеслојан археолошки локалитет који, судећи по остацима керамике, има и византијску фазу. Стрми одсек Кућишта, изнад моравске алувијалне равни, упућује на помисао да је и овде реч о некој врсти утврђења и да су стране последица неке врсте

вештачког подзиђивања. Са локалитета потичу и налази два комада византијског новца, ковања Нићифора Трећег Вотанијата. Према овом делу Темнића, где доминирају касноантичка и рановизантијска насеља: у Маскарама, у Бошњанима, у Шанцу, долинама малих речица, спуштале су се и античке комуникације. С. Мијатовић помиње да се на месту Кованлук у селу Залоговцу налазе стари новци а да је на истом месту откопана калдрма "царског друма". Уистину, на подручју које гравитира Залоговачкој, односно Вратарској реци, бележимо налаз оставе римског сребрног новца 3. века у селу Парцане, која је садржала стотинак комада у распону владара од Гордијана Трећег до Валеријана, затим скупни налаз бронзаног новца 4. века из Вратара са 22 примерка ковања, од Лицинија до Валентијана Првог и појединачне налазе римског новца у селу Падеж. Поред тога, у издуженој долини села Мареново откривени су трагови касноантичке некрополе. Гробови немају никакву архитектуру, али у њима има прилога: новац 3 - 4. века, наруквица, керамичке посуде. Узводно уз Ђерђелинску реку, на брегу изнад села Маренова пронађена је остава пољопривредног алата. Већи број налаза пољопривредних алатки потврђују развијеност пољопривредне производње у Темнићу и скреће пажњу на значај кострума Бедем и као центра за прикупљање хране за провинцију Горњу Мезију или Мезију Приму.

Прометни краци који се извлаче у Залоговачку реку, Ђерђелинску реку или Каленићку реку, имали су своје наставке дуж траса горњошумадијских античких, односно рановизантијских друмова. Снажна рановизантијска утврђења једнако су штитила и осигуравала и ове путне правце. Тако је на брду Главеја изнад Рековца био град који народна традиција везује за угарског племића Филипа Маџарина. Према Ф. Каницу, на Главеји су пронађени гвоздени и бронзани предмети, а око утврђења се налазио и од-

брамбени откоп. У Опарићу, на врху косе, над речном долином, званом Градиште или Јеринин град, откопан је зид дебљине један метар, зидан од ломљеног камена, везиваног малтером. Надомак узвишења распознају се и остаци пута који води у сам каструм. Уочавају се и остаци дубоког шанца и кула који су бранили улаз у град. Споља, цео обим зидова прати плато ширине два метра, а у унутрашњости града се распознају трагови грађевинских остатака.

У Жупањевцу, најчувенијем античком и рановизантијском локалитету централне Србије, налазе се три утврђења. Једно, у самом селу, четвороугаоног облика, дугачко око 80 метара, широко 60 метара, зидано речним каменом, спољни зид широк је један метар, а на крајевима западног зида биле су куле чији су зидови широки два метра. По зидовима куле један метар од земље налазе се “неки округли олуци од 6 сантиметара у пречнику”; можда је реч о уређајима за грејање. Рупе за греде стоје на три метра од земље. У самом утврђењу пронађен је један примерак новца, ковање цара Аркадија 383 - 408. године. Друга два утврђења су на сат хода од села. Народ их и у једном и у другом случају назива Јеринин град. Веће утврђење је на врху брда, има димензије 250 x 80 метара. Са северне стране му је мање брдо звано Стражевица. Унутар утврђења постоје остаци који по конфигурацији темеља личе на цркве. У утврђењу постоје и куле са страницама, једне куле 10 x 3 метра, друге 15 x 3 метра. Куле су поплочане циглом дугачком 60, широком 40, дебљине 4 сантиметра. На западној страни од утврђења налазило се подграђе. Ф. Каниц доноси забелешку да је овде пронашао античке плоче, урне и новац. Овде је пронађено и средњовековно копље дужине 39 сантиметара. Мањи град је 30 метара испод великог, дугачак 60 а широк 30 метара. Између два града налази се бунар у који се излази у стени уклесаним степеницама. Са подручја Жупањевца потиче налаз оруђа од

гвожђа које се датује у антички период, а недалеко у селу Драгову пронађен је митреј из 3. века. У Превешту на брегу изнад Гущевачког потока и Каленићке реке, налази се утврђење зидано од речног камена које је, како се назире, имало облик круга. Реч је о локалитету Град одакле се визуелно контролише широко подручје, од Јухора на истоку, до Копаника на југу. Према Граду у Превешту иду комуникације које долазе из Моравске долине, Риљачком реком до Велике Дренове или Љубостињском реком од манастира Љубостиње и Трстеника.

На ловој обали Дубичке реке, узводно неких десет километара северно од манастира Љубостиње, на купастом брегу стрмих страна, у селу Доњи Дубич, налази се локалитет Градиште. Стрме стране Градишта разлог су што утврђење има два нивоа, ниво на самом врху брега, четвороугаоног облика са странама дугим 15 метара, и ниво у висини источног прилаза утврђењу. Унутар утврђења налазе се велике количине цигле формата 24 x 26 x 4 сантиметра. Према Т. Бушетићу, унутрашњост утврђења била је испуњена зидовима и поплочана циглама димензија 50 x 50 сантиметара. У граду су, према подацима Т. Бушетића, пронађени наковањ, мали будак и једна половина жрвња. Данас се на површини утврђења налазе понајвише одломци цигала и тегула, али и одломци рановизантијске керамике.

Много је важнији путни правац који од Града у Превешту долази од могућег прелаза код Читлука, па Риљачком реком, преко села Кукљин, Селиште, Велика Дренова, Милутовац, Пољна. Атар села Пољна једно је од најчешће помињаних подручја у српској археологији. Као што је добро познато, овдашња налазишта имала су велику улогу у развоју српске средњовековне археологије, а чувени су и овдашњи антички локалитети. Ископавања проведена на локалитету Басат 1905. године, код сеоске цркве у Пољни, изнела су на

видело остатке средњовековног насеља са “остацама старих кућишта”, а у црквеној порти на истом локалитету и три гроба. Приликом ископавања неолитског локалитета, такозвани Благотин у селу Пољна, током кампање 1996. године у слоју оранице на дубини 35 сантиметара откривена су два римска новчића и једна бронзана стрелица лиснатог типа. Пратећи рад С. Мијатовића, налазимо да он у селу Милутовцу, смештеном узводно Риљачком реком, помиње локалитет Топоница, где се “пак налазе сребрни новци Ђурђа Бранковића”. Негде отприлике на траси ове комуникације у селу Мала Сугубина, за време Другог светског рата пронађена је остава византијског чанкастог новца који се налазио у већем металном суду. Према речима мештана, бронзани новац је искоришћен за справљање плавог камена. Код трстеничких колекционара остало је сачувано тек неколико комада из оставе. Колекционар Д. Зајић из Крушевца чува један примерак из исте оставе, и колико се може просудити, реч је о добро очуваном комаду Манојла Првог Комнина.

Поменути друмским правцем, долином Риљачке реке и великим делом Западне Мораве доминира Градиште у Кукљину. С. Мијатовић у свом раду о Темнићу тврди да је реч о утврђењу у облику многоугаоника, а да се у граду и по падинама у његовој околини “налазе стари бронзани новци који су већ земљосани од ређе те се лако троше. Тих новаца има, кажу, колико и омања коњска плоча.” Због описа трошности и величине новца сасвим је могуће да је реч о фолисима 6. века. У подножју Градишта са Беловодске стране на заравни, односно потезу званом Ивље, као да је била нека врста подграђа. ■

Душан Рашковић

(Одломак из рада, *Рановизантијски археолошки локалитети и комуникације у ширем крушевачком окружју*, у: Трећа југословенска конференција византолога, Београд - Крушевац, 2002.)

Опраштамо се од сарадника Каленића др С. Милеуснића

НАУЧНА ПОТВРДА ПОСТОЈАНОСТИ СРПСКЕ ЦРКВЕ

Истакнути црквени интелектуалац и научник, др Слободан Милеуснић, управник Музеја Српске православне цркве, упокојио се у Господу 22. новембра ове године. Био је, поред осталог, и вредан сарадник Шумадијске епархије и њених архијереја, епископа Саве и епископа Јована који је чинодсејствовао на опелу. У издавачкој установи Каленић објавио је две значајне књиге, Свети Срби и Азбучник СПЦ по Радославу Грујићу, као и више прилога у листу Каленић. Као доказ да личности духовног и научног профила Слободана Милеуснића неће бити заборављене у нашој Цркви, у Каленићу прештампавамо његов рад из једног од ранијих бројева о некадашњој библиотеци манастира Каленића у IX веку

Попис ствари манастира Каленића који се налази у Патријаршијско-митрополијском архиву пружа могућност увида у свеукупно стање овог значајног духовног и културно-просветног центра друге половине деветнаестог века. "Инвентар покретног имања манастира Каленића у срезу Левачком окружја Јагодинског", како гласи пун наслов овог пописа, настао је 1. новембра 1864. године, а потписали су га игуман манастира Каленића Теофил и економ јеромонах Мелетије. Посебно поглавље каленићког инвентара чини "Наименованије црковне књиге" где је пописано укупно 232 књиге. Један број књига, због карактеристичних наслова као и садржаја, заслужује да се наведе онако како стоји у попису из 1864. године. У манастирској цркви налазиле су се 84 богослужбене књиге, међу којима се помиње: шест Еванђеља, два комплета месечних Минеја, шест Службеника разног формата, три Требника, три Апостола, три нова и два стара Октоиха, три половна Триода, два Чаславца, два Псалтира, два мала стара Србљака и др. Од тих "црковних" књига које су коришћене у свакодневном богослужењу, 37 је било старих, 27 половних и 20 нових књига. Највероватније да је међу старим богослужбеним књигама било рукописаних и старих штампаних, које као такве нису у инвентару посебно означене. По лепоти и уметничкој опреми издавају се три Еванђеља: једно сребром оковано, једно у кадифи и једно са оковом од жутог "паквона".

Манастирска библиотека поседовала је још 148 књига разне садржине, од којих 18 са бого-

Манастир Каленић, снимак после Првог светског рата

словском тематиком, као: "Књига св. Јована Златоуста", "Књига Јефрема Сирина", "Руски светитељи", "Толковање Символа вјери, словенско", два "Нова завета" и још много других. Из области књижевности, проза и поезија, постојало је 35 књига, међу којима се издавају: "Цјелокупна дјела Доситеја Обрадовића", "Часови одмора", "Забаве Јована Стеића", "Иљаду и један дан", "Књижевне забаве", "Робинзон", "Житије св. Симеона и Саве", као и седам књига из области језика, граматике и правописа: "Немачка граматика", "Немачки буквар", "Славенска граматика", "Србска граматика" и један речник "Разговор грчко-бугарски". Каленићка библиотека имала је још и 14 примерака "Гласника друштва Српско словјенства", и 17 бројева разних новина. Из области географије било је пет књига: "Земљопис старог света", "Јестаствени земљопис", "Обшти земљопис", једна "Физика" и једно "Аритметичко

руководство". Из области филозофских наука постојале су три књиге: "Нови Плутарх", "Философија основне мудрости" и "Федар". Природне и друштвене науке у библиотеци манастира Каленића биле су заступљене са 11 књига, од којих се издавају: "Јестествена повјестница", "Спомен фрушкогорске древности", "Итака јерополитика", "Зборник полезни наука", као и две књиге, "Воспитатељ деце" и "Одгаитељ", из области васпитања и педагогије. Значајан је податак да је каленићка библиотека имала седам приручника из области права и законодавства: "Објашњење грађанског закона", "Кратка Крмчија", "Јавно право Срба", "Повјест закона Црквеног", "Казни-тељни закон". Са историјском тематиком у манастирској библиотеци било је 20 књига, међу којима су карактеристични наслови: "Историја србско словенског народа", "Разореније Г. Троје", "Почетак револуције у Европи", "Жизањ и подвиг књаза Милоша", "Повестница Црне Горе", "Историја Цркве", "Свештена историја стара и нова", "Славно сербски народ", "Знаменити догађаји нове историје", "Смрт цара Душана", "Бој Срба и Маџара", и друге.

Књиге су писане на црквено-словенском - богослужбене, "простом сербском" - "гражданске", на руском три, на немачком две и по једна на грчком и бугарском језику. Поред књига, у библиотеци манастира Каленића постојале су и три старе манастирске тапије - тестамена. Укупна вредност књига ове богате каленићке библиотеке износила је 6.579 гроша, а највреднији примерак било је ново Еванђеље,

сребром оковано и позлаћено од 2.000 гроша, које је купљено за спомен јеромонаху Николају.

На основу ранијих пописа покретних и непокретних ствари манастира Каленића може се установити колико је временом прикупљено књига. Године 1860/61. у манастирској библиотеци је било 55 "црковних" књига. У временском раздобљу од 1860. до 1864. године управа манастира Каленића набавила је 29 црквених књига у вредности од 1.885 гроша. У том раздобљу од пет година, епископ шабачки Максим покљонио је манастиру Каленићу ново "Евангелије, оковано жутим паквоном" у вредности од 250

гроша. Владика Максим, поред драгоценог Еванђеља, покљонио је манастиру Каленићу сребрну тамјаницу и суд за топлоту, петохлебницу од "тенећке" и два велика звона. Велики приложник манастира Каленића био је и епископ ужички Јоаникије који је даровао путир, дискос и звездицу, све од сребра позлаћено.

Манастирска библиотека имала је доста књига разнородне садржине, што потврђује историјску истину да су српски манастири са "монашествујућим лицима" у дугој историји свог постојања били главни носиоци верског и културно-просветног живота. На жалост, од тог драгоценог култур-

ног наслеђа у манастиру Каленићу, до данас није ништа остало. То духовно благо нестало је у честим немирима и ратовима, као и другим недаћама које су задесиле Србију, па тако и манастир Каленић. Новоформирана библиотека "Каленић" са својом данашњом издавачком делатношћу на докадиће некадашњи број књига библиотеке манастира Каленића, али је ипак ненадокнадив губитак - нестанак рукописних, старих штампаних и сребром окованих књига, које су биле истински доказ нашег односа према књизи, том вечитом духовном и културном благу једног народа. ■

Слободан Милеуснић

ПРЕНОС МОШТИЈУ У СТАРОЈ СРПСКОЈ КЊИЖЕВНОСТИ

Поред датума престављања светог, пренос његових моштију представља други дан који се посебно слави у години. За дан представљања пише се житије и служба уснућу светог, а за празник преноса обично се описује читав догађај у облику слова или повести. Опис догађаја често прати и служба писана само за дан преноса моштију. Пренос моштију представља значајан чинилац у снажењу и одржавању култа светитеља Православне цркве. У духовној и световној историји српског народа пренос моштију се јавља као снажан и веома важан догађај. У смутним и невољним временима народ се готово увек креће у нове крајеве са моштима својих светитеља. Преношење моштију српских и страних светитеља у Србију најчешће се јавља у временима унутрашњих сукоба или у годинама турских напада. Тако се преноси моштију описују у српским средњовековним житијима. Већ свети Сава преноси мошти свога оца из Хиландара у Србију, где ће мирити завађену браћу Вукана и Стефана (Стефан Првовенчани, *Житије светог Симеона*). Краљ Владислав је са сабором пренео мошти свога стрица светог Саве из Трнова у Србију, у манастир Милешеву, о чему пише Доментијан и Те-

одосије Хиландарац. У косовским списима, на пример, посебно се описује пренос тела кнеза Лазара из Приштине у Раваницу (патријарх Данило Трећи; *Слово о кнезу Лазару* непознатог писца; Андохије Рафаил Епактит). Најстарије изворно дело посвећено преносу представља *Служба преносу моштију светог Саве*, коју је неки непознати Савин ученик написао за сам дан преноса (6/19. мај 1237). У области црквене поезије још једно дело је посвећено преносу - Димитрија Кантакузина *Канон јованској моштију светог Јована Рилског*.

Међу прозним делима насталим у Србији поводом преноса моштију налази се *Слово о преносу моштију светог Петке из Трнова у Видин и Србију* од Григорија Цамблака (крајем 1404. или у току 1405). Налазећи се тада у Србији као игуман манастира Дечана, Цамблак је у овом краћем слову (тако га он зове!) описао пренос и догађаје око преноса моштију славне испоснице краја 10. и почетка 11. века. После приказа стања око преноса из Трнова у Видин (1393), Григорије највећу пажњу посвећује преносу из Видина у Србију (1389). Надахнут духовним чином преноса, Цамблак крај слова надограђује у праву похвалу срп-

ској земљи ("У којим је земљама толико манастира тако великих и славних, реци ми, у којим градовима...").

Пола века касније у Србију се, за владе деспота Ђурђа Бранковића, преносе и мошти јеванђелисте Луке (1453. године). Овом другом преносу од Рогоса, крај Арте на Јонском мору, до Смедерева, посвећена су два дела. Прво, настало између 1453. 1458. године, означено је жанром повести - *Повест о пренесенију светих моштију светог славна и весехвална ајосиола и јеванђелиста Луки*. После дивљења ревности поглавара државе од огња топлијој, јер су створили велики празник преносом моштију, непознати писац, свакако из Смедерева, остварује сам жанр повести. Смедеревац изразито проповеда, излаже повед са појединостима. Писац не износи само догађаје, имена лица и места, већ оставља о себи и сведочанство као уметнику. Његов смисао за драмску живост сцене најизразитије се испољава у описима самог преношења и дочека моштију у Смедеревском граду. Друго и краће дело посвећено преносу у Смедерево није означено жанром, већ има наслов *Третије пренесеније светог ајосиола Луки јеванђелиста ош*

Рођоса ва боѡхраними їрад Смедерево (између 1453. и 1458). Непознати писац, који је, вероватно, живео негде ван Смедерева, такође излаже појединости, именује личности и места. Непознати Смедеревчев савременик усмерен је више ка размишљању о догађају него ка драматичности сцене. Тако је, рецимо, поредбено разматрање о Луки као другом Мојсију ("Мојси јединије тачију израилтскије људи сквозе Чрмноје проведе жезлом, с же, Лука, многи језики изведе от сланаго мора неверија ва богоразумије"). Посебан додатак делу, писан, можда, руком истог писца, представља *О чудесах светиаго јеванђелиста Луки*. Једна страница са осам изложених чуда издваја се од претходног дела својом изразито наглашеном тежњом ка народном језику ("Првоје о човеку који дође и вазвести господину деспоту Георгију и рече: Пошаљи човека ка цару, от првеје кад га упросиш неће ти га бранити").

Велики светитељ Јован Рилски нашао је одјека и у делима писаним српским језиком. Владислав Граматик једно дело посвећује обнову Рилског манастира и петом савременом преносу Јованових моштију из Трнова у Рилу (1469), што је назначено и у самом наслову: *О обновљенији светије обитељи јеѡ (Јованове), иже ва Риле, и као ѡаки ѡренесен бистѡ оѡ Трнова ва ѡажде славни монастир Рилски. Сѡисано ѡоследњим ва дијацех Владиславом їрамаѡиѡком*. Владислављево дело је познато у две редакције. (...) Владислав повлачи историјске оквири, задржавајући се нарочито на прегледу страдања Србије и Бугарске од Турака. Пошто је подсетио читаоце на Хрељу (монаха Харитона), ћесара цара Душана и градитеља Рилског манастира, Владислав је изложио и савремену обнову манастира. Сам пренос се описује са веома много појединости, прати се читав пут од Трнова до Рилског манастира. Граматик са доста унутарње напетости слика живе сцене што прате сам пренос.

Некако у исто време могао је настати и Димитрија Кантакузина опис, посвећен највећим делом

Пренос моштију светиѡ Симеона Немање, деѡаљ, капела Св. Симеона манастира Соѡћана

преносу: *Димитрија Канѡакузина о житији изложѡиѡелноје ва краѡице с ѡохвалоју малоју иже ва светиѡх їреѡдобному и боѡносном оѡицу Јоану, ѡусѡиѡиѡе Рилскије житиѡљу, ѡонуждену ка сему оѡи некоѡторих ѡому љубазних бивѡиу, ва ѡемже и о їренесенији и вазраѡиѡенији моштијеј јеѡ јеже оѡ Трнова ва обитељи ѡѡѡ часѡиѡију, иже ва Риле*. Како је назначено у наслову, тако је у делу и остварено. У првој половини говори се о животу укратко ("ва кратце"). У другој половини писац казује о свим преносима, нарочито се задржава на овом из Трнова у Рилу, посебно слика страдања Србије. На крају дела је краћа похвала ("с похвалоју").

Кроз српске средњовековне списе преноса моштију повлачи се једна схема, која има, отприлике, устаљена општа места: 1) Стање у земљи или крајевима кроз које се или у које се носе мошти. 2) Сазнање о моштима и рађање

идеје, жеље да се пренесу. 3) Тражење дозволе. 4) Истакнути људи одлазе по мошти. 5) Сметње око узимања моштију. 6) Пут моштију са појединостима дочекивања. 7) Излажење у сусрет моштима. 8) Казивање плача (понекад веома дугачког). 9) Поглавар државе и најистакнутије духовне и световне личности сачекују и прате мошти. 10) Полагање моштију у цркву. 11) Похвала. 12. Чудеса.

Преноси моштију неких српских светитеља представљени су и у живопису капела неколико средњовековних цркава. У капели краља Радослава манастира Студенице сачуван је један део из циклуса преноса моштију светог Симеона из Хиландара у Студеницу. Сличан циклус живописан је у сопоћанској капели светог Симеона. Капела светог Симеона у манастиру Градац садржи два преноса - светог Симеона у Студеницу и светог Саве у Милешеву. ■

Ђорђе Трифуновић

ПРЕНОС МОШТИЈУ КНЕЗА ЛАЗАРА ИЗ ПРИШТИНЕ У РАВАНИЦУ

Пренос тела кнеза Лазара био је веома брижљиво припремљен. Чин подизања моштију збио се у приштинској цркви Вазнесења Христовог, у присуству највиших личности - кнегиње Милице, синова Стефана и Вука, као и поглавара Цркве. Након проналажења целог тела, одлуку о поласку моштију и пратње донео је "богоносни сабор", који су чинили митрополити, епископи, игумани и благородни. Први долазак светитељских моштију и дочек реликвија одиграли су се у Брвенику. Моштима је изашао у сретање Вук Бранковић са породицом, у пратњи властеле, након чега је уприличен "велики плач и ридање". Мошти су преноћиле у Павлици, задужбини браће Мусића, Лазарових сестрића и косовских страдалника, а затим наставиле пут. Сусретање поворке пред Раваницом представљало је веома свечану церемонију. Пред мноштвом народа, који се окупио са свих, па и далеких страна, уз паљење свећа и тамјана, и уз гласно нарицање, поворку су предводили Лазарови синови Стефан и Вук, корачајући испред ковчега. Живо и документовано казивање ових догађаја, који су смештени у конкретно одрђен простор и време, треба тумачити чињеницом да их је описао очевидац. Као и у случају многих средњовековних транслација, а ради потврде веродостојности сведочења, српски аноним није пропустио да нагласи као је "био-и видео". С друге стране, у овим са-

ставима (Данило Бањски, Непознати писац) присутна су и традиционална општа места, чија је функција била да предоче историјску и спиритуалну суштину Лазаревог преноса. Тако је позивање на старозаветног Јосифа, а пре свега идеја о Новом Израилу, која се, у контексту владарске транслације, јавља први пут након кулtnих списа посвећених Симеону и Сави.

Завршни чин транслације кнеза Лазара збио се у Раваници. Ту су извршени примопредаја моштију, њихово уношење у цркву и полагање крај одредишта, након чега је светитељу установљен празник. Главни протагониста доношења у Раваницу била је Лазарева удовица, кнегиња Милица. Њени гестови и нарицање над кивотом најбоље описују карактер церемоније. Уместо некадашњег славља и ликовања, обележили су је осећање тескобе, очаја и изгубљеног ослонаца - литерарно предочено новом врстом жанрова, пре свега плачем. Раванички владарски долазак моштију, последњи у средњовековној Србији, обновио је процедуру традиционалног обреда, али му је битно изменио смисао и функцију. Промена се можда најбоље огледа у редефинисању појма тријумфа. То је сада победа духовног начела, и свесне жртве за Царство небеско, као темељни садржај култа првог српског владара мученика.

СВЕШТЕНИЦИ И ЋАКОНИ ШУМАДИЈСКЕ ЕПАРХИЈЕ РУКОПОЖЕНИ ОД ЕПИСКОПА ШУМАДИЈСКОГ Г. ЈОВАНА, ОКТОБАР - НОВЕМБАР 2005.

Радован Газдић, јереј, парох Влакчанске парохије, Арх. нам опленичко. Рукоположен у чин ђакона 14. октобра 2005. у Покровском храму у Избеници, у чин презвитера 31. октобра 2005. у манастиру Бошњани. Рођен 23. октобра 1982. у Јагодини.

Петар Бранковић, ђакон, на парохијској пракси. Рукоположен у чин ђакона 13. новембра 2005. у храму Светих апостола Петра и Павла у Аранђеловцу, Арх. нам. орашачко. Рођен 9. јуна 1961. у Тополи.

Немања Младеновић, јереј, парох Друге бресничке парохије, Крагујевац. Рукоположен у чин ђакона 15. октобра 2005. у храму Вазнесења манастира Саринца, у чин презвитера 23. октобра у Саборној цркви у Крагујевцу. Рођен 5. априла 1978. у Крагујевцу.

Александар Сенић, ђакон храма Светог Јована Златоустог Богословије у Крагујевцу. Рукоположен у чин ђакона 26. новембра 2005. у храму Светог Јована Златоустог Богословије у Крагујевцу. Рођен 11. новембра 1973. у Рачи Крагујевачкој.

Парастос владици Валеријану

Освећење крстова за нову цркву у Маскарама

Теолошки симпозион у Лазаревцу

Рукоположење на славској Литургији у Богословији

Саборна црква у Крагујевцу о Ђурђицу - слави епископа Јована

Слава манастира Светог Луке

